

DEN FØRSTE UKA
INTRODUKSJON TIL LÆRERUTDANNINGA

Tove Leming, Anne Eriksen, Siw Skrøvset

DEN FØRSTE UKA
INTRODUKSJON TIL LÆRERUTDANNINGA

FAGBOKFORLAGET

Boken ble første gang utgitt i 2021 på Vigmostad & Bjørke AS.

© Tove Leming, Anne Eriksen, Siw Skrøvset 2023.

Dette verket, tilgjengelig fra <https://oa.fagbokforlaget.no>, omfattes av åndsverksloven og er lisensiert under følgende Creative Commons-lisens: Navngivelse-Ingen bearbeidelser 4.0 Internasjonal (CC BY-ND 4.0).

Denne lisensen gir tillatelse til å kopiere, distribuere eller spre materialet i hvilket som helst medium eller format, inkludert kommersielle. Disse frihetene gis på følgende vilkår: Du må oppgi korrekt kreditering, oppgi en lenke til lisensen, og indikere om endringer er blitt gjort. Du kan gjøre dette på enhver rimelig måte, men uten at det kan forstås slik at lisensgiver bifaller deg eller din bruk av materialet. Dersom du remikser, bearbeider eller bygger på materialet, kan du ikke distribuere det bearbeidede materialet. Du kan ikke gjøre bruk av juridiske betingelser eller teknologiske tiltak som lovmessig hindrer andre i å gjøre noe som lisensen tillater.

For å se en kopi av denne lisensen, besøk <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/deed.no>

Lisensen gir deg ikke nødvendigvis alle de tillatelsene som er nødvendig for din tiltenkte bruk. For eksempel kan andre rettigheter, som reklame-, personvern-, eller ideelle rettigheter, sette begrensninger på hvordan du kan bruke materialet.

Denne boken er ikke vurdert i tråd med Universitets- og Høgskolerådets kriterier for poenggivende publisering.

ISBN trykt utgave: 978-82-450-3711-1

ISBN elektronisk utgave: 978-82-450-4755-4

DOI: <https://doi.org/10.55669/oa2706>

Spørsmål om denne utgivelsen kan rettes til:

e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no

www.fagbokforlaget.no

Grafisk produksjon: John Grieg, Bergen

Forsidedesign: Bård Gundersen

Forord

Denne boka er skrevet med utgangspunkt i et oppstartprogram for nye lærerstudenter ved UiT i Tromsø, kalt «Oppstart med STIL¹». Oppstartsprogrammet er utviklet over flere år sammen med ansatte, studenter og universitetsskoler og fokuserer på å gi lærerstudentene en god start.

Vi vil takke dem som har bidratt i denne boka:

Kristin Isaksen, universitetslektor i engelsk, har skrevet om overgangen fra elev til student.

Gjertrud Kalseth, rådgiver for praksis, har skrevet det meste om praksis.

I tillegg vil vi takke de ansatte ved lærerutdanninga ved ILP, Tromsø, som har bidratt til selve oppstartsprogrammet.

Silje Sivertsvik har vært til uvurderlig hjelp på mange måter, både i arbeidet med boka og med prosjektet.

Sist, men ikke minst vil vi takke Elise, Rebekka og alle de andre studentene våre som har bidratt inn i denne boka. Uten deres refleksjoner ville dette blitt en annen bok!

1 STIL er forkortelse for studentintensive læringsformer.

Innhold

VELKOMMEN SOM LÆRERSTUDENT!	11
--	----

Kapittel 1

HVORFOR VIL DU BLI LÆRER?	21
--	----

Kapittel 2

HVA SLAGS LÆRER VIL DU BLI?	35
En god lærer	36
Muntlig formidling	40
Kommunikasjon	43
Arbeidet med relasjoner og betydningen av samarbeid	45
Faglighet	46

Kapittel 3

HVA SKAL TIL FOR AT DU SKAL BLI DEN LÆREREN DU ØNSKER Å BLI?	51
Å bli lærerstudent	51
Selvstendighet og selvregulering	53
Emneplaner og eksamen versus standpunktkarakter	55
Fra hverdagsspråk til profesjonsspråk	57
Å forberede seg til undervisning	59

Kapittel 4

HVORDAN SER GRUNNSKOLELÆRERUTDANNINGA UT?	65
Å velge fag	71
Praktiske og tekniske spørsmål	73
Fag- og timefordeling i skolen henger sammen med fagvalg	74
Lærer for livet	75
Læringsformene i lærerutdanninga	76
Praksis i lærerutdanninga	79
Forberedelser til praksis	82
Hva kreves det av deg som student i praksis?	85
En annerledes praksis?	88
AVSLUTNING	91
Å trene på det ukjente	91
Læreren i verden	96
LITTERATUR	101
Dokumenter og lenker:	103
FORFATTEROMTALER	105
BILDELISTE	107
STIKKORDREGISTER	109

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Velkommen som lærerstudent!

Nå skal du ta fatt på arbeidet med å bli student i lærerutdanninga. Denne boka skal bidra til at du blir tryggere på valget du har tatt, at du blir enda mer motivert for å bli lærer, og at du også forberedes noe på hva studiet krever av deg.

Vi som har skrevet boka, har i flere år arbeidet med lærerutdanning, og ikke minst med hvordan vi tar imot studenter til lærerutdanninga. Her er det samlet noen råd og erfaringer fra oss og fra studenter som har gått foran deg i løypa.

Først slipper vi til en av dine medstudenter, Karianne, som i sitt fjerde studieår skriver dette om hvordan det er å være lærerstudent:

Det er helt fantastisk å være lærerstudent! Og det er helt jævlig å være lærerstudent! Det tror jeg er tilfelle på hvilket som helst universitet. I oppstarten var det kaotisk, ikke visste jeg hvor jeg skulle gå, hva forskjellen på et seminar og forelesning var, og infoen virket uendelig. Fagvalg, studiepoeng, FoU, emner, foreleser, akademisk skriving, akademisk kvarter, emneansvarlig, fakultet, arbeidskrav, konte-eksamen, campus, bachelor, master og kaffekort. Alle disse tingene fikk vi informasjon om, og

jeg kan med hånden på hjertet si at det var uforståelig i starten. Overveldende fordi dette var helt nytt og ikke noe lærerne fra videregående hadde fortalt om. Learning by doing ble en realitet, og utrolig nok blir man god på det når man er samlet flere i samme situasjon. Etter hvert som det grunnleggende begynte å legge seg på minnet, kom resten ganske fort på løpende bånd uten noe ekstra innsats.

Karianne forteller om kaoset og om fenomener og begreper hun ikke kjente. I denne boka vil du få forklaring på hva disse begrepene betyr. Vi som driver utdanninga, mente vi hadde fortalt studentene om mye av dette, men erfaring tilsier at det er veldig mye nytt i starten, og at mye informasjon går studentene hus forbi. I tillegg til å gi deg den informasjonen du kan ha behov for som ny student, benytter vi anledningen til å stille spørsmål og be deg tenke igjennom begrunnelsene for de valgene du tar i utdanninga. Til dette bruker vi både erfaringer fra lærere og studenter på utdanninga.

Du vil oppdage at dere studenter er mange, og at dere er ulike. Likevel har dere en god del felles, og vi skal dukke litt ned i det som forener dere her. Det første er at dere har vært skoleelever i minst 13 år, den rollen kan dere, og noen av dere har kanskje studert andre fag på universitet eller høyskole. Nå skal dere inn i en ny rolle og bli lærerstudenter. Den nye rollen innebærer en overgang fra noe som er kjent til noe som er ukjent. For enkelte er den overgangen ikke så stor, for andre er den det, for eksempel ved å ha

flyttet hjemmefra og til en ny by. Vi reagerer ulikt på overganger, noen synes det er spennende, andre kjenner på en skrekkblandet fryd, mens andre igjen opplever at det er mest skremmende. For de fleste kribler det nok litt. Og det skal det gjøre, kriblingen gjør at vi er litt på hugget. Det neste dere har felles, er at dere har valgt å bli lærere og dermed har valgt et framtidig yrke. Kanskje er dere helt bekvemme med det og har alltid eller lenge visst at dere ville bli lærere, eller dere er usikre og lurer på om dette er rett yrkesvalg.

Det siste vi vil nevne som dere har felles, er at de aller færreste kjenner noen medstudenter når de begynner på utdanninga. Dette er det mulig å gjøre noe med, ved at det blir lagt til rette for at dere blir kjent med noen allerede i oppstartsperioden – og

så er det opp til dere å ta den ballen når dere får den. Rådet vårt er derfor at dere bruker denne oppstartsperioden aktivt til å bli kjent og til å være nysgjerrige på hverandre. En viktig faktor for at elever skal trives på skolen, er at de har en venn. Det samme gjelder nok studenter.

Vi skal gå litt nærmere inn på hva overgangene vi nevnte ovenfor, handler om, og hvordan man kan legge til rette for at du skal komme godt i gang med studiet ditt.

Overgangen fra det kjente til det ukjente må vi igjennom i ulike faser av livet. Det er også naturens gang. Knud Illeris, en dansk pedagog, sier det slik: *Barn vil erobre sin verden. Ungdom vil finne seg selv. Voksne vil leve sitt liv.* Du er i fasen hvor du vil finne deg selv og din kommende identitet og yrkesrolle, og siden du er her, i lærerutdanninga, vil dette handle om å bli lærer. Du er ung nå, og fem år fram i tid er lenge til. Det er kanskje vanskelig å se for seg hvordan lærerjobben ser ut? Og hva som må til for å være kvalifisert til denne jobben fem år fram i tid? Det er her oppbyggingen av studiet hjelper deg.

Tenk på de fem årene du har foran deg, som en togtur. Du har nettopp gått på det toget som heter *Grunnskolelærerutdanning*. Det er ikke nå, men om fem år du skal være den læreren som er klar for jobben. Det som skjer underveis på togturen, bidrar til å gjøre deg i stand til å bli den gode læreren som vi vet at du ønsker å være. Det er både mange vogner og mange stasjoner på denne togturen. Dette handler om de ulike skolefagene som du skal studere, det handler om pedagogikk og fagdidaktikk, om praksis i skolen og

arbeidet med ulike typer utviklingsoppgaver – og til slutt den store masteroppgaven. Vi kommer tilbake til alle disse elementene, slik at du har en viss oversikt over dem når du nå går i gang.

For enkelte av dere vil ikke togturen bli akkurat slik som dere hadde tenkt. Noen blir kanskje togsyke underveis, det skjer ting i livet deres, enten på hjemmebane eller i studielivet, som gjør at dere må gå av lærerutdanningstoget for en liten stund. Det er ikke helt uvanlig, men for de fleste går det greit, og de klarer å komme seg på toget igjen. I slike situasjoner er kontakten med studiekonsulentene og andre som kan hjelpe, av stor betydning. Enkelte finner i løpet av reisen at Grunnskolelærerutdanningstoget ikke var det rette for dem, de vil heller på et annet tog. Det er også en del av livet, og for dem håper vi at tida i lærerutdanninga likevel har vært en fin og utviklende tid.

Før vi går videre, vil vi stille deg tre spørsmål som vi har bygd denne boka rundt:

- Hvorfor vil du bli lærer?
- Hva slags lærer vil du bli?
- Hva skal til for at du skal bli den læreren du ønsker å bli?

Det første spørsmålet handler om motivasjon for jobben du ser for deg i framtida. Det kan være mange grunner til at du har valgt denne utdanninga, og vi håper at boka og oppstartsperioden vil være med på å forsterke den motivasjonen du allerede har, og kanskje også bidra med motivasjon for noe annet og noe

mer? Dette kan du lese mer om i kapittel 1, men la oss lytte til Karianne igjen, som beskriver godt hvorfor skolen trenger lærere med ny og relevant kunnskap:

Samfunnet vi lever i, endrer seg fort. Fra min egen skolegang husker jeg dataromtimen som et stort høydepunkt i uka. Dagens elever ville ha flirt av tanken på å kunne bruke teknologi en time i uka. Samfunnet vi har i dag, er ikke det samfunnet jeg skal undervise i om to år ... Samfunnet vårt er flerkulturelt, digitalisert og mer åpent. Det å møte elever som er født i feil kropp, som ikke har noen tro, som har annen hudfarge, eller som har et helt annet språk, er realiteten i den norske skolen. For å være brutalt ærlig tror jeg vi trenger flere yngre lærere som er vokst opp og er vant til et samfunn i endring, eller (gjerne eldre) lærere som klarer henge på i endringen. Lærere som forstår at noen vil bruke andre pronomen enn han eller hun, at memes utales «mims», og at sosiale medier er en reell karrierevei.

Hun er inne på noe her, og det eneste vi vet om framtida, er at den blir annerledes enn vi tror i dag. Samtidig tror vi ikke at Karianne ville ha skrevet dette i sin første uke i utdanninga, for det er nettopp slike refleksjoner som dette som kommer underveis. Det bringer oss over til spørsmål nummer to, som du kan lese om i kapittel 2: Hva slags lærer vil du bli? Ikke den læreren som hun hadde i datarom-timene, sier hun. Hvordan kan du, og vi som driver utdanninga, vite hva slags lærere som trengs om

fem år når du er ferdig med utdanninga, eller om 40 år, når du er på slutten av ditt aktive arbeidsliv? Vi vet det selvsagt ikke, men likevel er det enkelte lærerkompetanser som viser seg å være nær sagt universelle, og det samme gjelder hvilke verdier utdanninga bygger på. Du velger selv en del av fagene du skal ha, og samtidig er du en del av et nasjonalt utdanningssamfunn med en del felles verdier for både samfunnet og skoleverket. Det tredje spørsmålet handler om hvordan du skal bli den læreren som du har lyst til å bli, og den læreren elevene trenger for å lære. Dette er det ikke lett å svare på før du har startet utdanninga. Men vær trygg på at andre også har vært forvirret på dette tidspunktet. En annen av våre fjerdeårsstudenter, Helene, skriver:

Forventningene mine til lærerutdanninga var egentlig ikke-eksisterende. Jeg visste rett og slett ikke helt hva jeg gikk til. Jeg visste hverken noe om innholdet i fagene eller hvordan det skulle foregå. Når jeg tenker tilbake på det, gikk jeg inn i studiehverdagen ganske uvitende om hva som ventet meg.

Hva som skal til for at du skal bli den gode læreren du ønsker å bli, er tematikken i både kapittel 3 og 4. I kapittel 3 fokuserer vi på overgangen fra elevrollen til studentrollen. Vi tar for oss forskjellen på det å ha lekser og det å ha pensum, vi drøfter forskjellen på det å ha standpunkt karakterer (som man ikke har i lærerutdanninga) og arbeidskrav og eksamener, som er det du i stedet møter. Mer erfarne studenter gir deg også konkrete

råd, både når det gjelder den faglige delen av studiet, og ikke minst om det å bygge seg et studiemiljø, altså den sosiale delen av å være student. Helene har noen gode råd:

Et tips fra meg til alle nye studenter er å faktisk studere både før og etter endt forelesning. Det er lett å bli fristet til å dra hjem og gjøre ingenting – men alt blir så mye lettere hvis man faktisk gjør litt hver dag. Og dette kommer fra en student som ennå ikke er ferdig med studieløpet! Det vil derfor bety at det krever en god del fra deg som student, noe som kan være en stor forskjell fra det man har vært vant til tidligere. En annen ting som det også kreves av deg, er at du tar litt initiativ med andre studenter. Som jeg nevnte innledningsvis, er de fleste studentene svært imøtekommende og har som regel funnet sin gjeng å være sammen med i løpet av kort tid. Det kan imidlertid være noen som ikke helt har funnet denne plassen ennå. Gjør en innsats! Inviter dem til å sitte med dere i kantina, i lesesalen, eller spør om dere skal være i kollokviegruppe sammen.

Deretter tar vi i kapittel 4 deg med inn i de ulike bestanddelene i utdanninga og viser fram en del av det som konkret venter deg. Forhåpentligvis vil en del av ordene fra studenten i innledningssitatet ikke lenger høres så ukjent ut; du skal bli kjent med ord som *pedagogikk*, *fagdidaktikk* og *praksisstudium*, vi skal hjelpe deg på veien mot fagvalgene dine, som handler om hvilke fag du utdannes til å undervise i. Vi skal også drøfte hva som er særlig

nytt nå som lærerutdanninga er en masterutdanning, noe som er mer enn at den har økt fra fire til fem år.

Vi ser på hvilke ulike læringsformer som brukes på en lærerutdanning, og vi har viet god plass til *praksis* som er en viktig del av utdanninga. Du vil selvsagt ikke ha full oversikt etter å ha lest denne boka, men likevel har vi som forfattere en visjon om at du skal kjenne lærerutdanninga godt nok til å senke skuldrene til normalt nivå, og at du er spent og klar til å starte!

Vi avslutter med å fokusere litt på framtidens lærer. Dette handler om hvilken kompetanse som kan bli viktig i framtidens globale samfunn, og om hvordan vi kan trene på det ukjente. Vi vil at du gjennom utdanninga skal få en «innebygd oppgradering», som en av våre tidligere studenter kalte det. Dette betyr at du selv klarer å sette deg inn i nye utfordringer i yrket. Da går vi i gang!

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Kapittel 1

Hvorfor vil du bli lærer?

Se for deg deg selv som utdannet lærer. Du kommer inn i klasserommet, og tjuvfem par øyne retter blikket mot deg når du etter hvert har fått oppmerksomheten deres. Tjuvfem forventningsfulle elever lurert på hva du skal si. Du har deres tillit, og du har et ansvar for å behandle dem på en god måte, og du kjenner du blir varm om hjertet. Hva tror du at du vil tenke da om det valget du har gjort?

Men situasjonen kan også være en annen: Det er kaos i klasserommet, du sliter med å få oppmerksomheten, du irriterer deg over enkeltelever som saboterer, og du er ikke motivert for å ta tak i denne situasjonen. Kanskje tenker du veldig annerledes om yrkesvalget?

Du vil sannsynligvis oppleve begge scenarioer, og uansett yrkesvalg opplever de fleste både gode og dårlige dager på jobb.

I perioder vil du tvile på yrkesvalget ditt, du synes kanskje ikke du passer til jobben, du er lei og sliten, mens i andre perioder kunne du aldri tenkt deg å velge noe annet enn akkurat det valget du har gjort fordi du er ovenpå og synes du takler arbeidslivet bra! Men det er likevel viktig at du tenker godt igjennom yrkesvalget ditt i løpet av din første periode i lærerutdanninga, og at du kjenner godt etter på hva som motiverer deg til å velge å bli lærer. Så still deg seg selv det viktige spørsmålet: *Hvorfor vil jeg bli lærer?*

I dette kapittelet skal vi diskutere hvilke ulike faktorer som motiverer unge mennesker til å bli lærere, men vi skal også se på årsaker til at noen velger å *ikke* bli lærer. Vi skal lytte til hva andre lærerstudenter har sagt om hvorfor de startet i lærerutdanninga.

Det kan være mange svar på spørsmålet om hvorfor du vil bli lærer, og kanskje er du usikker på hva som har ført deg til akkurat dette valget, det kan ha vært en tilfeldighet. Men for mange er dette noe de vil og har drømt om. Mange vil hevde at læreryrket er verdens viktigste yrke, fordi du som lærer vil få en unik mulighet til å påvirke barn og unge, og at du vil være med på å forme dem som mennesker. På den måten har du en viktig innflytelse på framtida!

Mange har en respektfull holdning til dem som velger dette yrket; det medfører et stort ansvar og gir enormt mye glede, slik for eksempel Inge Eidsvåg beskriver i mange små essay i boka *Læreren – Betragtninger om kjærlighetens gjerninger* (2018). Læreren er en viktig samfunnsbygger og er til stede på arenaer der barn og

ungdom fra alle samfunnslag møtes, og idealet er at alle elevene skal ha samme muligheter til å utvikle seg og til å ha et godt liv. Lærerne har et viktig overordnet mandat; de skal lære alle elevene å være gode og demokratiske samfunnsborgere, og å bygge et godt fellesskap. Kanskje vil du kjenne deg igjen i det lærerstudentene våre forteller? Vi har bedt dem si noe om motivasjonen for å bli lærer, og studenten Elisabeth beskriver det på denne måten:

Jeg elsker å jobbe med barn – og ser ikke for meg at jeg vil jobbe med noe annet i livet ... En annen ting jeg også har tenkt mye på er den muligheten jeg som lærer har til å påvirke så mange liv. Grunnen til at jeg vil utdanne meg som lærer er for å ikke bli som de lærerne jeg oppfattet som «dårlige», men heller strekke meg mot å bli som de lærerne som var gode. Det er de flinke lærerne jeg ennå tenker på når man snakker om den gode læreren, og tanken på at jeg kan bli en slik lærer som en av mine fremtidige elever tenker på i lang tid etterpå – det er en god tanke.

Kanskje tenker du også som Elisabeth, som er opptatt av relasjonene i yrket og forholdet til de menneskene hun skal samarbeide med, men også opptatt av å ha innflytelse og å få lov til å påvirke. Kanskje har du også hatt en god lærer som du har gode minner om, og som mer eller mindre ubevisst har påvirket deg i ditt valg av yrke?

En annen av studentene, Ragne, hadde et litt annet utgangspunkt:

Valget om å gå lærerutdanninga for meg betyr at jeg har fått høre, og hører ennå, en klang av «hva var det jeg sa?» fra bekjente. Siden jeg var lita, har jeg fått høre fra stort og smått at «du blir lærer sånn som din far og søster!», og siden første gang det ble sagt, har jeg svart «aldri i liiiiivet at det skjer». Det som skjer nå, er at jeg blir lærer ...

Hun forteller engasjert videre:

Læreryrket var i mitt hode det mest klassiske eksempelet på et A4-liv og veldig langt unna både adrenalinkick og uforutsigbarhet. Etter nå fire år med lærerutdanning, jobb i skole og praksis har jeg innsett at læreryrket faktisk består av både adrenalinkick og uforutsigbarhet, hver eneste dag.

Ragne er tiltrukket av variasjonen og tempoet i læreryrket, og kanskje ser hun flere muligheter i yrket nå etter fire år på studiet enn det hun gjorde da hun startet?

I en undersøkelse vi gjennomførte i lærerutdanninga ved UiT Norges arktiske universitet,² stilte vi alle studentene som startet grunnskolelærerutdanninga det året, følgende spørsmål: *Hvorfor vil du bli lærer?*

Ut fra svarene vi fikk, ser vi at mange er motivert av de erfaringene de har hatt med egne lærere, både i positiv og negativ

2 2017.

forstand. De fleste svarer at de er blitt inspirert av gode lærere som hadde spilt en viktig rolle i livet deres. Men det er også noen som svarer at de vil bli lærere fordi de har hatt dårlige lærere. De ønsker å bli lærere fordi de har klare tanker om hvordan de skal utforme sin lærerrolle, og den vil bli annerledes enn den de har opplevd tidligere.

De fleste av dere har sannsynligvis møtt på det dere vil kalle både gode og dårlige lærere, men det er viktig å se disse kategoriene i et nyansert lys. Mye kan påvirke yrkeslivet, som det kan for alle yrkesgrupper, men det å ikke være motivert for yrket blir ekstra synlig i en lærerjobb hvor du som lærer har mange forventninger både fra elever, kollegaer og foreldre/foresatte. En av studentene, Jonas, formulerte det slik da han ble spurt om hvorfor han ville bli lærer:

... og så var det også at jeg hadde en sinnssykt bra lærer siste året på videregående som var kontaktlæreren vår. Og hun var bare så sykt flink i jobben sin at jeg tenkte bare at flere slike lærere burde komme i skolen, det er ikke nok av henne til alle sammen!

Flere av innspillene vi har fått fra studenter, går på at relasjoner og nærhet til barn og unge er en viktig faktor for valget av yrke som lærere. Mange har rett og slett «lyst til å være sammen med barn», de vil «være nær elever, bygge relasjoner og vennskap». Dette er et godt utgangspunkt for å velge læreryrket. Lærerens arbeid er i stor grad relasjonsarbeid, det å skape og utvikle gode relasjoner på en systematisk og profesjonell måte, hevder Skrøvset, Mausehagen og Slettbakk (2017) i boka *Lærerens relasjonsarbeid*. Alle elevene skal ses og anerkjennes, og det er krevende, men det gir samtidig tilfredsstillende å se at man får det til. Elever som utvikler seg og endrer holdninger til andre på positive måter ved hjelp av din innsats, et klassemiljø som du får til å fungere godt etter utfordrende perioder; det gir en god følelse for deg som lærer som du tar med deg i yrket videre.

Det å være et godt forbilde og en god rollemodell er også en begrunnelse mange av studentene våre gir. Kanskje kjenner du deg igjen i denne begrunnelsen? Kanskje husker du følelsen av beundring for en lærer du hadde? En lærer som så akkurat deg, og kanskje ga deg selvtillit og hjelp til å løse en vanskelig oppgave?

«En lærer er som en heisfører», er en metafor som noen bruker. Eleven kan bli tatt med ned i kjelleren eller bli tatt med helt til

topps. De fleste elevene ender nok i en etasje mellom de to ytterpunktene. Dette er en metafor som er en overforenkling, en lærers «resultater» er mer komplekst enn dette. Kanskje sier dette likevel noe om at læreren har en stor betydning for dem som hen omgir seg med i skolehverdagen?

«Vi vil være med å gjøre en forskjell!» sier mange av studentene våre, og «vi vil bygge en sterk neste-generasjon». Læreryrket gir deg disse mulighetene, og kanskje er dette grunnen til at nettopp du valgte å starte i lærerutdanninga?

Mange studenter er også opptatt av det å formidle fag og ser på dette som selve kjernen i læreryrket. Det er viktig at du tenker godt igjennom hvilke fag du velger når du starter lærerutdanninga di, men dette skal vi komme tilbake til seinere i boka. Noen av studentene sier også at de liker å «lære fra seg», de liker den utfordringen som ligger i det å arbeide med et konkret læringsmål og å gjøre det forståelig for elever med ulike forutsetninger. Hver elev er unik, og studentene er opptatt av å se alle elevene og få fram det beste i alle.

Sikker jobb, sosialt arbeidsmiljø og variert arbeidsdag er også gode grunner til å velge å bli lærer, ifølge studentene våre. Kanskje er det også litt av din motivasjon for å bli lærer? Det er en utdanning som du kan anvende nesten hvor som helst. Så langt har etterspørselen etter lærere vært stor, og arbeidsledigheten blant lærere er lav. Ennå er det mange skoler som ikke har nok kvalifiserte lærere, spesielt i distriktene, og det trengs mest sannsynlig flere lærere i framtida enn lærerutdanningene klarer å utdanne.

Når du arbeider som lærer, må du også være innstilt på å arbeide tett sammen med andre, og kanskje er det også en grunn til at du valgte lærerstudiet. Slik skolen er organisert i dag, med team og profesjonelle læringsfellesskap, er ikke læreryrket noe du utøver alene, du inngår i et fellesskap på arbeidsplassen som i første rekke består av kollegaer. Dette fellesskapet kan også ses i et utvidet perspektiv, hvor elever, foreldre/foresatte og andre aktører, sammen med lærere, deltar.

Å være lærer betyr, som studentene nevnte, også en variert arbeidsdag. Læreren må improvisere, det kan fort skje ting på jobb du ikke har kontroll over. En elev som er redd fordi bestemoren er syk, en elev som er lei seg fordi katten er død, en elev som gleder seg til bursdagen sin, to elever som er sinte på hverandre: Læreren må kunne forholde seg til uventede hendelser som kan virke inn på undervisningen. I samfunnet pågår også en kontinuerlig debatt om hva elevene skal lære, hvorfor de skal lære, og hvordan de skal lære. Politiske endringer og andre samfunnsmessige endringer påvirker skolens innhold, og du vil som lærer måtte forholde deg til for eksempel nye læringsmetoder, ny teknologi, nye reformer og nye læringsmål gjennom hele ditt arbeidsliv som lærer. Dette kan også innebære mange muligheter for å endre og utvikle seg som fagperson.

«Lang sommerferie, mye fri», sier noen når de skal karakterisere læreryrket. Norske lærere har arbeidsavtaler som regulerer arbeidstida slik at det er mer arbeidspress på læreren i selve skoleåret, og lærerne må derfor ta ut overtida som ferie når skolen

er stengt. Det er mange arbeidsoppgaver som må gjøres utenfor ordinær arbeidstid, som for eksempel planlegging, vurderingsarbeid og foreldremøter. De fleste lærere mener nok at de får for liten tid til å gjøre oppgavene sine slik som skolehverdagen er blitt nå, men ennå lever gamle morsomheter som «en skulle vært bjørn om vinteren og lærer om sommeren». Lærerbjørnen jobber knallhardt om vinteren og trenger nok å hente seg inn igjen til neste skoleår starter opp!

Kanskje dette svaret fra Markus summerer opp flere av de begrunnelsene vi har nevnt ovenfor:

Hvorfor jeg vil bli lærer? Det er vel fordi jeg har trivdes veldig godt på skolen eller hatt gode lærere. I hvert fall på barne- og ungdomsskolen. Kanskje ikke så godt på videregående. Og skolen er jo en veldig viktig arena for at barna skal utvikle seg og bli gode individer, holdt jeg på å si. Og kanskje de blir sett på skolen, men kanskje ikke så mye hjemme, eller blant andre. Og så er jeg veldig glad i å jobbe med barn, og veldig glad i å ha en sosial jobb da.

Forskere har på ulike måter studert hva som ligger bak motivasjonen til å bli lærer, både i Norge og i resten av verden. I artiklene «Motivation to Become a Teacher: a Norwegian Validation of the Factors Influencing Teaching Choice Scale» av Nesje, Brandmo og Berger (2017) og «Verdier, engasjement og tilhørighet som drivkrefter i lærerstudenters yrkesvalg og utvikling av læreridentitet» av Løhre, Moen, Etnan, Andersen og Uthus (2016), er ikke

funnene så annerledes enn hva våre studenter mener. De viktigste faktorene som ligger bak valg av læreryrket, er ifølge forskning ønsket om å forme barn og unges framtid, en oppfatning av å kunne egne seg i lærerrollen, samt sikkerhet med tanke på å få jobb. Inkludert i disse motivasjonsfaktorene ligger for eksempel et ønske om å hjelpe elever med å lykkes i samfunnet, interesse og lidenskap for undervisningskunst, og kanskje en vurdering av muligheter for å få jobb der man vil.

Kan eller bør alle bli lærere? Svaret er nei. Mange kan begynne i lærerutdanningene om de fyller de formelle kravene, men underveis i utdanninga gjennomføres det en langsgående skikkethetsvurdering som skal avdekke om studenten har de nødvendige forutsetningene for å kunne utøve yrket. Kort fortalt handler det om å stoppe eller veilede ut de studentene som av ulike grunner ikke passer til å bli lærere. Slik skikkethetsvurdering skjer i utdanninger som bringer studenter og seinere yrkesutøvere i særlig kontakt med barn, unge og mulige sårbare grupper, som lærerutdanningene og utdanning for å bli barnevernspedagog, ergoterapeut, fysioterapeut, jordmor, lege, optiker, psykolog og en god del flere. Når du er ung, vet du ikke helt om du passer eller egner deg, og utdanninga er lagt opp slik at dere som studenter får prøvd dere i mange ulike situasjoner som alle er av betydning for læreryrket, før dere er kommet så langt i utdanninga at det er et (for stort) nederlag å velge det bort. Dere møter tidlig, allerede i oppstarten, de ulike fagene, dere utfordres i kommunikasjon og relasjoner til andre, samarbeidsevner og viljen deres, og det å møte

nye og ukjente situasjoner. Og dere møter nye sider ved dere selv. Noen av dere opplever eller vet at dere passer til å bli lærer, dere har fått erfaring med å lede andre, noen har vært trenere, andre instruktører innenfor kulturfeltet osv., og enkelte har prøvd seg som lærervikarer. Studiet er for de fleste det første møtet med yrket «som voksen», altså fra ikke-elev-siden.

Hvis du husker tog-metaforen fra innledningen, så ligger skinene der, og de fleste synes det er greit å ta reisen slik den er lagt opp. Arbeider du aktivt underveis og husker de tre spørsmålene fra innledningen, har du store muligheter både for å lykkes med utdanninga og i ditt framtidige lærerliv.

En del av «stasjonene» underveis som du må innom, er arbeidskrav, praksis og eksamener. Disse er både lærings situasjoner for

dere og samtidig arenaer for skikkethetsvurdering av studentene. Å bestå eksamen i norsk er en måte å sikre at du som lærer er faglig skikket til å bli norsklærer. Å levere arbeidskrav – og i tide – er både med på å sikre et faglig nivå og også at du faktisk er i stand til å forholde deg til rammer i arbeidslivet, som frister jo er. Ingen ønsker en kollega som ikke klarer å bli ferdig i tide, enten det gjelder forberedelser til timene, tilbakemelding til elevene eller forberedelser til felles utviklingsarbeid på skolen.

Det vi har omtalt så langt, tilhører det vi kaller løpende skikkethetsvurdering, og studenter som sliter med å nå de faglige kravene, vil i de aller fleste tilfeller tenke at læreryrket ikke passer, og selv velge å skifte studium eller yrkesvalg.

I starten av dette kapittelet ba vi deg stille dette spørsmålet til deg selv: *Horfor vil jeg bli lærer?*

Hva sier du nå? Hvor godt har du tenkt igjennom det? Hvor motivert er du for å gå i gang med en lang utdanning som kanskje virker både arbeidskrevende, kompleks og utfordrende?

Vi skal i neste kapittel fokusere enda tydeligere på lærerrollen. Vi spør: *Hva slags lærer vil du bli?*

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Kapittel 2

Hva slags lærer vil du bli?

De fleste av oss husker en eller flere lærere som har gjort inntrykk på oss, enten fordi de var omsorgsfulle, at de var kunnskapsrike, morsomme, rare eller kanskje til og med strenge eller urettferdige. Alle har vi vært elever, og vi har sannsynligvis både opplevd dårlige, middels gode og gode lærere. Du har kanskje en du husker spesielt godt fordi du opplevde hen som en veldig god lærer. Men, hva er en god lærer?

I dette kapittelet skal vi først se på hva en god lærer er, både hva forskningen sier om det, og hva lærerstudenter har sagt når de blir spurt om hva slags lærere de vil bli. Deretter får du lese om betydningen å ha god formidlings- og kommunikasjonsevne, noe som er kompetanser alle lærerstudenter må utvikle, uavhengig av hvilke fag du skal undervise i når du blir ferdig utdannet lærer. Betydningen av gode relasjoner, både til elevene dine og

til dem du arbeider sammen med, er et annet tema vi skriver om. Til slutt kommer vi inn på en annen viktig del av lærerrollen, nemlig faglighet.

EN GOD LÆRER

I forskningslitteraturen om utdanning er det flere svar på hva en god lærer er. Utdanningsforskning er viktig fordi den handler om å finne ut hva som er utfordringer i utdanningene, og hvilke områder man må forbedre seg på. Når det gjelder forskning i lærerutdanning, er de fleste forskere enige om at en god lærer må kunne faget sitt, er engasjert, bruker varierte læringsformer, kan tilpasse undervisningen til den enkelte elev og har en god relasjon til elevene sine. Torill Moen (2016) skriver om dette i boka *Positive lærer–elev-relasjoner*.

Våre nye lærerstudenter³ ble ved oppstart av studiet spurt om hva slags lærere de ønsket å bli, og mange trakk fram omsorgsrollen ved læreryrket. De mente at en god lærer er rettferdig og ser alle elevene, og studentene ønsket å bli lærere som er inkluderende og som respekterer elevene. De ville bli lyttende og åpne og være noen som elevene kunne stole på og føle seg støttet av, og de ønsket å bidra til at skolen oppleves som meningsfull for elevene, og at den gir ungene tro på seg selv. Noen av disse utsagnene er du mest sannsynlig enig i også, og da skal du vite at lærerutdanninga har

³ UiT 2017.

som mål å fremme disse egenskapene hos lærerstudentene. Temaene vil bli vektlagt både i studieemnet pedagogikk og elevkunnskap, i praksisperiodene i skolen og i de ulike fagene i utdanninga. Gode relasjoner til elevene handler om mer enn bare god vilje eller gode intensjoner. For å få til en god relasjon må læreren både ha kunnskap om læring, om barn og unges utvikling og ha gode kunnskaper i de fagene hen skal undervise it. Da kan man bli en slik lærer som studenten Sofie opplevde:

Vi hadde en veldig god praksislærer og et veldig godt klassemiljø der de er trygge på hverandre, og svarer man feil, så er det helt greit.

Kanskje er du også enig med de studentene som sa de ville bli engasjerte lærere som prøver ut nye læringsformer? En entusiastisk lærer kan lett få entusiastiske og interesserte elever, for engasjement smitter! Og det gjelder også for forelesere og lærere i lærerutdanninga, som Aksel forteller om:

Foreleseren er ikke bare en kunnskapsbank som sender ut informasjon om fag og arbeidskrav, men en lærer som viser engasjement og er oppriktig interessert i utdanningsløpet til studentene sine.

Forskerne er enig i dette også. «Den gode læreren har noe på hjertet», skrev Marit Ulvik i 2014, og hun understreker at det faglige og det relasjonelle går hånd i hånd. I tillegg til å ha fagkunnskaper vil det å variere undervisningen kunne bidra til dette. Da vil du unngå å bli en slik lærer som student August beskriver:

Vi hadde en lærer som gjorde alt på samme måte hver gang. Og det nyttet ikke hva vi sa fordi han tok oss ikke på alvor. ... han skrev på tavla, så skulle vi gjøre oppgaver, så skulle vi gå igjennom dem. Det er ganske greit, men det er ganske kjedelig. Så jeg tenker at det er ganske viktig å høre på elevene sine og å gjøre forskjellige ting.

Å ivareta det kreative gjennom musikk og lek er ett eksempel på å variere undervisningen. I lærerstudiet vil du møte mange

ulike læringsformer, som for eksempel drama. Marte, student på fjerde år, har tenkt tilbake på erfaringene med drama fra studiet:

Det å få lære så mye jeg aldri hadde tenkt at jeg måtte lære, er skikkelig gøy. Et eksempel på dette er dramaundervisningen vi hadde første og andre skoleår. Dette var en helt ny opplevelse som var ganske skummelt i starten, men som viste seg å være utrolig gøy. Å lære seg å bruke drama som undervisningsform er noe jeg aldri hadde tenkt var et alternativ, og noe jeg aldri har tenkt at mine tidligere lærere har måttet lære om.

Andre arbeidsformer du vil møte, er blant annet laboratorie- og verkstedarbeid, men også læringsformer du kanskje kjenner godt fra før, som bruk av teknologi og digital undervisning, gruppearbeid og individuelle skriftlige oppgaver. Noen av disse vil være det som kalles eksemplarisk; det vil si at de også kan brukes i skolen. Det er også undervisnings- og læringsformer som er mer tilpasset det å være student. Forelesning er et eksempel på dette. Du kan lese mer om læringsformene i lærerutdanninga i kapittel 3.

At du som lærer evner å håndtere forskjellige situasjoner som oppstår, og har evnen til å improvisere og forholde seg til det uforutsette, er viktig. Studenten Randi sier dette:

Som lærer har jeg ansvaret for å undervise framtidige lærere, piloter, leger og EMGKJL-personell. Vet du ikke hva EMGKJL-personell

er? Ikke jeg heller, for så vidt jeg vet så finnes det ikke ennå, men jeg skal undervise elever som skal utdanne seg til yrker som bare eksisterer i framtida.

Skolen og samfunnet endrer seg fort, og det krever at læreryrket endrer seg i samme takt, og at lærerne har endringskompetanse, noe vi kommer tilbake til i slutten av boka. En god lærer trenger også å kunne planlegge og gjennomføre undervisning og å kunne koble teori og praksis. Teori lærer du i fagene i lærerutdanninga, og i praksisperiodene vil du få øve opp evnen til å se sammenhengen mellom teori og praksis og til å forberede undervisning.

MUNTLLIG FORMIDLING

En god lærer behersker muntlig formidling, og dette temaet vil du lære om både gjennom praktiske øvelser i utdanninga og ved å formidle fagstoff til medstudenter. I praksisperiodene får du trening i å formidle til elever. Der skal du blant annet forklare fagstoff, fortelle historier og formidle viktig informasjon.

Som lærer må du være bevisst på hvordan du skal nå fram med budskapet ditt. En av de tingene du må være oppmerksom på da, er å velge ord som elevene forstår. En lærerstudent vi intervjuet,⁴ var i sin første praksisperiode i en femteklasse og hadde gjort denne erfaringen:

4 UiT 2018.

Vi bruker jo ord som de ikke skjønner. Det er viktig å kunne forklare på en god måte uten at det blir for vanskelig. Og at hele klassen skal forstå ...

Det samme gjelder når du skal formidle noe muntlig i møter, som for eksempel foreldremøter. På hvilken måte du snakker, og valg av ord avhenger av hvem du skal formidle til, og hva temaet er. Snakker man om noe alvorlig, vil det kreve noe annet av formidlingen enn om du skal snakke om noe morsomt.

Uansett er stemmen et av de viktigste redskapene dine i formidling. For å bli forstått må du snakke høyt og tydelig. Enkelte kan ha en tendens til å snakke med for lavt volum og noen ganger med for lyst toneleie til å bli hørt. En idé for å få stemmen til å bære godt kan være å legge stemmeleiet litt ned sammenlignet med det som er det normale stemmeleiet i en vanlig samtale. God artikulasjon er en av forutsetningene for å lykkes med muntlig formidling, og det hjelper ikke å heve stemmen om du snakker utydelig. Et knep er å legge mer vekt på konsonantene enn vokalene; da blir uttalen tydeligere.

Kanskje trenger du å øve deg på stemmebruk og riktig pusteteknikk for å finne kraften i din egen stemme? Riktig inn- og utpust er en betingelse for en god stemme og hindrer at vi får spenninger i muskulaturen som påvirker stemmen. En avslappet kropp er også viktig. Jo mer avslappet man er i nakke, skuldre, kjeve og tunge, jo friere blir stemmen. Om du opplever å bli nervøs når du skal snakke til store forsamlinger eller ukjente mennesker,

kan pusteøvelser og oppvarming av stemmen hjelpe deg til å bli mer avslappet.

Tidligere i kapittelet snakket vi om betydningen av engasjement når man underviser. Variasjon i stemmeleiet kan hjelpe til å skape interesse og engasjement blant tilhørerne. Vil du forsterke et budskap, kan du gjøre det med å legge følelsesuttrykk til stemmen og «å skru på volumknappen»; både hvisking og roping kan bidra til å fange oppmerksomhet. Mange studenter får seg en aha-opplevelse når de oppdager at det kan være vel så virkningsfullt å senke stemmen som å heve den. Prøv å hviske en beskjed til elevene og se hva som skjer.

Men det må være overensstemmelse mellom innholdet i det du sier og stemmens utstråling for at det du sier, skal virke troverdig. Det gjelder også kroppsuttrykket, at det må være samsvar med det kroppen formidler og det du formidler muntlig. Det er ikke bare stemmen som betyr noe i muntlig formidling. For å sikre at du har kontakt med alle elevene eller andre tilhørere, bruker du blikket på en slik måte at alle opplever at du snakker til dem. Det betyr at du lar blikket gli over alle i rommet i stedet for å snakke bare til dem som virker mest interessert i det du formidler. Øynene og ansiktsuttrykk kan uttrykke ulike følelser, som også påvirker kontakten mellom deg og dem du snakker til. Dette vil du få øvd deg på mange ganger i løpet av studiet, for eksempel i undervisning i stemmebruk. I oppleggene med drama i undervisningen vil du også få mulighet til det, og også når du skal ha muntlige framlegg i fagene. Det finnes en rekke videoer på internett og

mange praktiske håndbøker dersom du ønsker inspirasjon til denne treningen, og et bra tips kan være å øve seg foran speilet hjemme. Å være lærer handler ikke bare om å snakke til noen, men også om å snakke med noen, altså evnen til kommunikasjon. Det skal vi se på nå.

KOMMUNIKASJON

En god lærer er flink til å kommunisere med andre mennesker. Læreren skal beherske klasseledelse og læringsledelse og kunne samarbeide med kollegaer og foreldre/foresatte, som Helstad og Øiestad (2017) hevder i boka *Læreren som regissør*.

Vi kommuniserer hele tida, enten det er ansikt-til-ansikt ved at vi samtaler med noen, eller vi snakker med noen i mobiltelefonen, skriver og svarer på e-poster, chatter på internett eller rett og slett lytter til andre. I en kommunikasjonssituasjon snakker vi gjerne om avsender, budskap og mottaker. Du har sikkert opplevd situasjoner der kommunikasjonen ikke fungerte godt nok, og der budskapet har vært utydelig slik at det har oppstått misforståelser. En god lærer ønsker å bli forstått både av sine elever, sine kollegaer og elevenes foreldre/foresatte, og har et ønske om å forstå dem også. Da må du ikke bare være tydelig i dine uttalelser og meldinger, men du må ha evnen til å lytte oppmerksomt og gi andre respons.

Kommunikasjonen påvirkes av flere faktorer, som følelser, holdninger, relasjoner, tanker, ønsker og erfaringer. Det samme

som er sagt av to ulike eller til to ulike personer, kan forstås ulikt fordi det er så mye annet enn ordene som sies, som betyr noe. At kroppsspråket spiller en viktig rolle i kommunikasjonen, og at det må være samsvar mellom verbalspråket og det kroppen uttrykker, har vi vært inne på tidligere. Men det er ikke bare når vi snakker, at vi kommuniserer noe. Av og til kan et kropps- og ansiktsuttrykk være nok til å sende et budskap til noen. Kommunikasjonsevnene dine vil være viktige også når det gjelder å kunne samarbeide med andre og for å bygge gode relasjoner.

ARBEIDET MED RELASJONER OG BETYDNINGEN AV SAMARBEID

Det mange elever trekker fram aller først når de skal beskrive en god lærer, er at læreren *ser* dem. Opplevelsen av å ha nett-opp denne læreren, eller savnet av å ikke ha en slik, er kanskje grunnen til at det å etablere relasjoner til barn og unge har vært den viktigste motivasjonen til å velge læreryrket. For mange har denne motivasjonen vært viktigere enn å kunne undervise i fag. Dette har Lortie (1975) dokumentert i artikkelen «Schoolteacher: A Sociological Study». Vi kan med rette si at læreryrket er en relasjonsprofesjon, fordi du som lærer skal etablere relasjoner til elever over tid, og du skal på samme tid etablere relasjoner til mange elever, foreldre/foresatte og andre ansatte og ledere. Arbeidet med relasjoner er ikke noe du gjør i egne timer eller økter, uavhengig av det andre som skjer. Snarere tvert imot, relasjoner utvikles og skapes gjennom undervisningen, skriver Skrøvset, Mausethagen og Slettbakk (2017) i *Lærerenes relasjonsarbeid*.

Arbeidet med relasjoner vil være en sentral del av utdanninga på alle trinn og i alle fag, og det samme vil samarbeidet med andre lærere være. Tida er forbi for den læreren som lukket døra til klasserommet bak seg og holdt på med sitt uten innblanding fra andre. Det er bra av mange grunner. Og det gjør at nettopp det å samarbeide med andre studenter vil være en viktig del av utdanninga du nå går inn i. Samarbeidet vil skje både i selve undervisningen på campus, i de ulike fagene, når du skriver oppgaver, og når du er i praksis. Enkelte trives godt med samarbeid

og vil gjerne gjøre det meste sammen med andre, andre trives med samarbeid til en viss grad, men trives også godt med for eksempel å planlegge undervisning alene. Her er vi ulike, og det er elevene også. Skolen har bruk for begge deler, og i utdanninga vil du oppleve at det kan være mer fruktbart å samarbeide med noen som er litt ulik deg selv, og som kanskje ser saker fra et annet perspektiv. Forskjellene dere studenter imellom kan handle om ulike personligheter og ulike erfaringer, og berikelsen handler om å ha respekt for hverandre og kunne lære mest mulig av hverandre. Det samme vil du oppleve i skolen: Ved første øyekast kan det virke som det vil være lettest å samarbeide med den som er mest lik deg selv, og så vil du forhåpentligvis oppleve det som mange studenter og lærere før deg har erfart, at det nettopp er de med andre erfaringer og perspektiver som kan bidra til at du selv kommer videre og lærer nye ting.

FAGLIGHET

Faglighet i lærerutdanninga handler både om å kunne selve faget du skal undervise i, altså kunnskap i utdanningsfaget, og det som kalles *fagdidaktikk*, undervisningslære for hvert enkelt fag. I fagdidaktikk inngår spørsmål som er viktige for valg av lærestoff og for undervisning og læring i faget. I grunnskolelærerutdanninga er kunnskap i selve faget og fagdidaktikk koblet sammen slik at vi ikke skiller mellom disse i den daglige undervisningen. Lenger ut i boka kommer vi tilbake til fagene du kan velge, og

hvordan du kan tenke for å velge nettopp de fagene som du vil trives med å undervise.

Etter en femårig master i lærerutdanning har du et godt grunnlag for å bli den gode læreren du ønsker å bli. Og samtidig vil samfunnet og skolen være i stadig endring, og det er noe av det som er spennende og utviklende ved å velge læreryrket. Bare les hva Thomas sier om dette:

Selv om jeg er i gang med en lærerutdanning og har en planlagt sluttdato, så tror jeg ikke at jeg noen gang kan si meg ferdig utdannet som lærer. Nye måter å forstå barn og unge på, nye undervisningsmetoder, nytt fagstoff og nye utfordringer i samfunnet bidrar til at læreren må være en dynamisk rollemodell.

Ine har også noen tanker og forventninger:

Jeg tror at det å bli lærer i dagens og framtidens samfunn krever at en er «på» 24 timer i døgnet, 7 dager i uken; trender, teknologi, slang, mote, kroppsideal og egentlig alt som snurrer rundt en ungdom, endrer seg på et knips. Når min generasjon gikk med hårstrikk rundt ankelen i 2–3 år fordi det var kult, vil dette tilsvare kanskje 2–3 måneder for dagens generasjon. Input fra sosiale medier og en verden som er stort preget av globalisering, bidrar til denne endringen.

For å oppsummere kan vi si at en god lærer har omsorg for sine elever, evner å formidle på en god måte, behersker kommunikasjon og har god relasjonskompetanse. Sist, men ikke minst – en god lærer har gode kunnskaper i fag og kan legge til rette for barn og unges læring. Hvordan lærerutdanninga skal bidra til at du kan bli en slik god lærer, skal du få vite mer om i neste kapittel. Men først et råd fra lærerstudenten Randi – et råd som handler om først og fremst å være seg selv:

Ikke prøv å være den læreren du elsket i 5. klasse. Vi har alle hatt den læreren som vi synes er kjempegod, kanskje til og med den læreren som gjorde at du også startet i lærerutdanninga. Men for å bli en god lærer må man være seg selv og stå trygt i det. De tingene som gjorde nettopp din drømmelærer til en drømmelærer, var hans personlige preg, og det vil du aldri klare kopiere.

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Kapittel 3

Hva skal til for at du skal bli den læreren du ønsker å bli?

Tidligere i boka har du lest om og reflektert over hva slags lærer du vil bli. Dette kapittelet vil fokusere på det første steget på veien til å utvikle deg til den læreren.

Å BLI LÆRERSTUDENT

Selv om mange av dere kanskje allerede har vært studenter i høyere utdanning, vil her vi skrive litt om det å bli lærerstudent. Dette blir gjerne beskrevet som en kaotisk periode der du blir bombardert med nye inntrykk, slik Karianne beskrev det så klart i innledningen til denne boka.

Men: Pust! Slapp av! Dette er helt normalt når du går inn i en ny tilværelse. Som lærerstudent går du nå inn i en ny rolle. En rolle

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

kan defineres som summen av forventninger og krav som stilles til deg. På den ene siden har vi forventninger til deg som student, og på den andre siden kommer du kanskje selv med mange forventninger til studiet? Lærerstudenter er ikke en ensartet gruppe, dere har forskjellig bakgrunn og kommer med forskjellige erfaringer og forhåndskunnskaper. Det kan være vanskelig å vite hva slags forventninger du skal ha, og ikke minst hvilke krav du vil møte i din nye studiehverdag.

Ditt nye lærested, veiledere og faglærere har også mange forventninger og krav til studentrollen. Lødding og Aamodts rapport (2015) «Studieforberedt etter studieforberedende?» sammenfatter universitets- og høyskolelæreres forståelse av å være studieforberedt i følgende stikkord: selvstendighet i arbeidsmåter, ferdigheter i skriftlig framstilling, kapasitet til å lese store mengder tekst, evne til kritisk tenkning, grunnleggende fagkunnskaper, interesse og motivasjon for å lære, evne til å orientere seg og få klarhet i hva som kreves i studiet. Disse stikkordene skal vi sette i sammenheng med noen sentrale sider med overgangen fra elevrollen til studentrollen nedenfor:

- Selvstendighet og selvregulering
- Emneplaner og eksamen versus standpunkt karakterer
- Fra hverdagsspråk til profesjonsspråk
- Å forberede seg til undervisning

SELVSTENDIGHET OG SELVREGULERING

En stor overgang fra å være elev til å bli student er graden av autonomi, selvstendighet, som forventes av deg som student. Det er en forventning fra institusjonen og lærere på utdanninga at du tar ansvar for din egen læring. Denne forventningen blir ofte ikke uttalt eksplisitt, men høyere utdanning stiller krav til selvstendighet og til *selvregulering*. Når vi snakker om selvregulering, betyr det å kunne planlegge og gjennomføre din egen læring, og samtidig at du vurderer om du må justere noe for å nå læringsmålet. På universitetet har du ikke en kontaktlærer eller klasselærere som følger deg opp på samme måte som på en skole. Lærerne i de ulike fagene har mange studenter på forskjellige emner og fungerer som veiledere, men kanskje ikke som klasselærere eller kontaktlærere slik du har vært vant med fra videregående. Dermed må du ta en større del av ansvaret selv for læringen. Vær i forkant, ta kontakt med faglærer hvis du sliter

med en oppgave du ikke får til, hen vil gjerne hjelpe deg på vei, men du må ta det første steget.

Selvregulering innebærer å ta ansvar for å organisere din egen hverdag og tomrommene på timeplanen. Som lærerstudent har du en del obligatorisk undervisning, men likevel blir det ganske mange timer i uka du har til egenstudier. Alle kan kjenne på fristelsen til å ta sove lenge om morgenen og til å dra hjem når undervisningen er ferdig for dagen, men det er på dette punktet du må ha selvregulering. Lag deg en ukeplan, ta initiativ til en kollokviegruppe (studiegruppe) der dere jobber i lag med stoffet. Ta lærdom av andre studentråd, som vi husker Karianne ga innledningsvis om å få en rutine i studiehverdagen.

I studiebarometeret⁵ for 2019 kommer det fram at grunnskolelærerstudenter i snitt bruker litt over 29 timer i uka på organiserte læringsaktiviteter og egenstudier, mens gjennomsnitt av alle heltidsstudenter ligger på litt over 34 timer i uka. Når du er fulltidsstudent, tilsvarer studiene en vanlig 40 timers arbeidsuke. Jobb derfor med å bli en selvstendig student som tar ansvar for seg selv, lag deg rutiner, og overvåk din egen læring.

5 Studiebarometeret er en nasjonal og årlig undersøkelse av ulike forhold i høyere utdanning utført av NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningene) på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

EMNEPLANER OG EKSAMEN VERSUS STANDPUNKTKARAKTER

I lærerutdanninga har du ikke læreplaner med kompetansemål i hvert fag slik du er vant til fra grunnskole og videregående skole, men emneplaner med læringsutbyttebeskrivelser som forteller deg hvilken kunnskap, hvilke ferdigheter og hvilken kompetanse du skal ha når du er ferdig med et emne. Som student må du sette deg inn i emneplanmålene for å forstå hva emnet krever av deg. Å reflektere over hva emneplanmålene betyr, og tenke over hvilke mål du forstår og hva du ikke forstår, er viktig for læringen din. Hva betyr for eksempel et komplisert kompetansemål som «analysere, vurdere og reflektere over egen læring og se egen læring i sammenheng med elevenes læring i faget» (hentet fra en emneplan i engelsk)? Hvordan forstår du målet? Forstår du det ikke i det hele tatt? Hvordan kan du sjekke om din forståelse samsvarer med andres forståelse?

Denne refleksjonsprosessen kalles gjerne *metakognisjon*, og Imsen (2014) definerer dette i boka *Elevens verden. Innføring i pedagogisk psykologi* som å ha bevissthet om sine egne tankeprosesser. Ifølge Imsen innebærer metakognisjon «at vi kan utøve en viss viljestyrt kontroll over våre egne tanker og vår egen læringsprosess». Metakognisjon og selvregulering henger tett sammen og er viktig for at du skal lykkes i din nye studentrolle. Heldigvis er det ikke bare opp til deg selv å stake ut veien fram mot eksamen. Obligatoriske arbeidskrav du får underveis i emnet, er der for å hjelpe

deg å bearbeide lærestoffet og å knytte pensum til målene i emneplanene. Arbeidskravene er integrert i emnene og skal fremme læring gjennom *formativ vurdering*. Formativ vurdering kan være både tilbakemeldinger fra lærere, egenvurdering og hverandre-vurdering. Tilbakemeldingene du får på arbeidskrav, gir deg en pekepinn på hvor du står i forhold til målene som vurderes, og er samtidig en framovermelding om hvordan du skal jobbe videre mot det langsiktige målet som er eksamen.

Både eksamen og standpunkt karakter er brukt som sluttvurdering i grunnskolen; forskjellen i høyere utdanning er at eksamen er den eneste sluttvurderingen du får. Det vil si at hvordan du presterer på eksamen, er avgjørende for karakteren du får i emnet.

På videregående skole får du en standpunkt karakter. Tester i løpet av skoleåret og underveisvurdering vil være en del av grunnlaget for en standpunkt karakter, i motsetning til en eksamens-karakter som bare vurderer den kompetansen du viser på eksamen.

Eksamen som vurderingsform forutsetter at du må ha andre arbeidsvaner enn ved bruk av standpunkt karakterer. Når du kun har en eksamen som sluttvurdering, er det tusenvis av sider som skal leses fram til eksamen. Jobber du fram mot et langsiktig mål, trenger du gode arbeidsvaner, og du må jobbe jevnt og trutt for å skaffe deg en oversikt over pensum, og du må disponere tida godt. For å få til dette trenger du kunnskap om *studieteknikk og læringsstrategier*. De fleste høyskoler og universiteter tilbyr kurs, videoer og artikler med forskningsbasert informasjon og råd om studieteknikk og læringsstrategier, for eksempel denne videoserien

laget ved UiT som ligger tilgjengelig på Vimeo⁶. Den gir en introduksjon til læringsstrategier og råd om blant annet planlegging og notatteknikk. Bruk tilgjengelige ressurser for å tilegne deg gode arbeidsvaner som vil hjelpe deg den lange veien fram mot eksamen.

FRA HVERDAGSSPRÅK TIL PROFESJONSSPRÅK

En svært viktig endring med å gå fra elev- til studentrollen er at du gradvis skal utvikle et profesjonsspråk. Å bli sosialisert inn i lærerprofesjonen innebærer å gå fra å bruke et hverdagsspråk til å beskrive undervisning og læring til å bruke et profesjonsspråk. Som ferdigutdannet lærer vil du være en spesialist på barn og unges læring, og for å uttrykke denne spesialiserte kunnskapen presist og kunne diskutere undervisning og læring er det viktig å bruke et profesjonsspråk, et fagspråk. Forskningsresultater presentert i en artikkel av Rødnes, Fosse og Brevik (2015) med tittelen «Betydning av å bruke fagbegreper. For elever, lærerstudenter og lærere» viser at «at elever, lærere og lærerstudenter utvikler et høyere abstraksjonsnivå – og dermed økt forståelse – når de bruker fagbegreper som et felles redskap i læringsprosessene». Tilegnelse av profesjonsspråket kan dermed hjelpe deg til å utvikle din evne til kritisk tenkning.

6 <https://vimeo.com/showcase/7458752>

Mer fokus på kritisk tenkning er et kjennetegn ved studentrollen. Kritisk tenkning handler om å være reflekterende og kunne stille kritiske spørsmål til vedtatte sannheter. Hva det vil si å bruke kritisk tenkning, eksemplifiseres godt av fjerdeårsstudenten Elisabeth:

Det å være student i lærerutdanningen krever også at jeg stiller mer spørsmål enn det jeg er vant til. Samtidig har også lærerutdanningen bidratt til at jeg stiller disse spørsmålene uten at jeg anstrenger meg mer eller mindre enn før utdanningen. Dette gjelder alt fra små ting i hverdagen som reklame på Instagram til hvorfor noen mennesker gjør de valgene de gjør. En stiller seg undrende til både mennesket og samfunnet som mennesket

lever i, både bevisst og ubevisst. Jeg hadde aldri trodd i forkant av utdanningen at jeg under en Liverpool-kamp med guttegjengene skulle havne i en faglig diskusjon om idretts-Norge sitt syn på feminisme og homofili.

Som student vil du møte mange teorier og påstander i undervisning og pensumlitteratur, og du må lære deg å stille spørsmål til disse og vurdere dem på et selvstendig grunnlag.

Alle emner har pensumlister som er tilgjengelig ved semesterstart, og de gir deg en oversikt over lærestoffet i hvert emne. Pensumlistene er bestemt av fagpersonene som underviser i fagene og enkeltemnene, det vil si at pensum kan variere fra år til år, selv om målene i emneplanen er de samme. Antall sider som skal leses, kan variere fra emne til emne og mellom fag fordi fagene er forskjellige og har sin egenart.

Å FORBEREDE SEG TIL UNDERVISNING

Du har fått oversikt over pensumlista, men hvordan skal du forberede deg til undervisning? Det finnes ikke «lekser» på universitetet, men forelesere og faglærere vil som oftest gi en oversikt over tema og hvilket fagstoff fra pensum som er relevant til de forskjellige undervisningsøktene. At du har satt deg inn i fagstoffet på forhånd, er viktig både for deg selv, medstudenter og faglærer for at undervisningen skal fungere optimalt.

Informasjon til en forelesning i engelsk litteratur og didaktikk kan for eksempel være slik: «Realism in children's literature: *Dustbin Baby* (Wilson, 2001), Gamble (2019). ch. 4 and 8.» Dette betyr at temaet er realisme i barnelitteratur, romanen som skal leses, er *Dustbin Baby* av Wilson, og litteraturteorien som skal leses, er to kapitler i ei bok av Gamble. I det øyeblikket du som fersk student oppdager at det er forventet at du skal lese både en roman på 200 sider og 60 sider teori til en enkelt forelesning, samtidig som du har flere andre fag samme dag, er det lett å føle seg overveldet og tenke: Hjelp! Hvordan skal jeg klare å lese så mye? For å kunne stille forberedt på forelesninger må du lære å forholde deg til store tekstmengder.

Studenter, i motsetning til elever, må forholde seg til store tekstmengder på kort tid. I en travel studiehverdag må du lære å prioritere: Å prioritere hva som skal leses, og hvordan det skal leses, betyr at du bør sortere informasjon og lese selektivt. Å være en selektiv leser vil si at du matcher leseteknikk til det du leser; du kan for eksempel skimlese en artikkel for å få med deg hovedbudskapet i teksten før forelesning, og etter forelesning kan du nærllese teksten for å huske hovedargumenter og forstå viktige fagbegreper. Skriv notater mens du leser. Å prioritere vil også si at noen ganger må du bestemme deg for hvilke tekster det er viktigst at du får lest, og hva som kan vente.

Et annet tips er å ha et klart formål med lesingen. Du skal bli profesjonsutøver – på studiet leser du for å lære, ikke for å prestere på en «prøve». Still deg selv spørsmål som: Hvorfor leser vi denne

teksten om matematiske samtaler i klasserommet? Hvordan er denne teksten relevant for min framtidige yrkesutøvelse? Hva er det forfatteren forsøker å fortelle meg?

Når det gjelder kritisk tenkning – vær en aktiv leser ved at du tolker og reflekterer over det du leser. Skriv notater mens du leser. Still deg selv spørsmål som: Hva er tekstens hovedbudskap, og hva er formålet med teksten? I grunnskolen og på videregående skole vil læreren eller læreboka ofte ha ferdige spørsmål og arbeidsoppgaver som hjelper deg å bearbeide og forstå budskapet og hovedargumentene i teksten. Pensumlitteraturen i lærerutdanninga vil som oftest ikke gi deg noen spørsmål for å støtte forståelsen din, så her må du bearbeide teksten selv gjennom tolking, refleksjon og kritiske spørsmål. Gjennom aktiv lesing kan du opparbeide evnen til kritisk tenkning rundt pensumlitteraturen og nærme deg målene for kunnskap, ferdigheter og kompetanse som står i læringsutbyttebeskrivelsene.

I andre fag kan det i tillegg være andre måter å forberede seg på, ved siden av å lese. Å prøve ut aktiviteter på forhånd i praktisk-estetiske fag er vanlig. Eksempelvis kan en forberedelse i kroppspøving bestå i å gjennomgå et praktisk-didaktisk opplegg. I musikk kan det være å øve på spilling eller synging, i naturfag å hente inn materiale fra naturen.

I løpet av studiet vil du møte krav til kunnskaper og ferdigheter som du skal klare å bruke i nye sammenhenger. Kunnskapene og ferdighetene utgjør din lærerkompetanse. Kravene kan noen ganger virke overveldende, med pensum på tusenvis av sider,

arbeidskrav som skal skrives, timer i praksis som skal planlegges og utføres, og spørsmål fra elever som du ikke kan svare på ennå. Da skal du ha i tankene at du har startet et 5-årig utdanningsløp; det å bli lærer er som å løpe mila, det er ikke en sprint. Når du skal trene til mila, må du gradvis øve opp utholdenheten, og du skjønner fort at det nytter ikke å spurte ut av startgropa og tro du skal holde hele veien inn. I stedet handler det om en kombinasjon av mengdetrening, disponering av løpet ditt og det å ha krefter til en god sluttspurt. Slik er det også å være student. Det du gjør mye av, blir du god til. Som student bør du lese og skrive mye for å bli god på det. Du må også lære å disponere tida di for å tilegne deg nødvendig kunnskap og ferdigheter, og du må ha krefter igjen til en real sluttspurt når eksamen nærmer seg. Slik vil du utvikle dine kunnskaper og ferdigheter og din kompetanse som gjør at du kommer i mål, og at du gradvis vil beherske lærerrollen.

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Kapittel 4

Hvordan ser grunnskolelærer- utdanninga ut?

I dette kapitlet skal vi vise deg hvordan lærerutdanninga er bygd opp, hvilke fag du kan velge, og hvordan du bør tenke når du tar dette viktige valget. Vi skal også se litt på ulike læringsformer som brukes i studiet, og hva praksis innebærer.

Hvordan ser egentlig en lærerutdanning ut? Synes du det virker komplisert?

Aller først er det viktig å si at det finnes mange lærerutdanninger: barnehagelærerutdanning, lektorutdanning, praktisk-pedagogisk utdanning (PPU), for å nevne noen. Det er altså mange måter du kan bli lærer på. Den lærerutdanninga du har valgt, kalles *grunnskolelærerutdanning*, ofte forkortet til GLU.

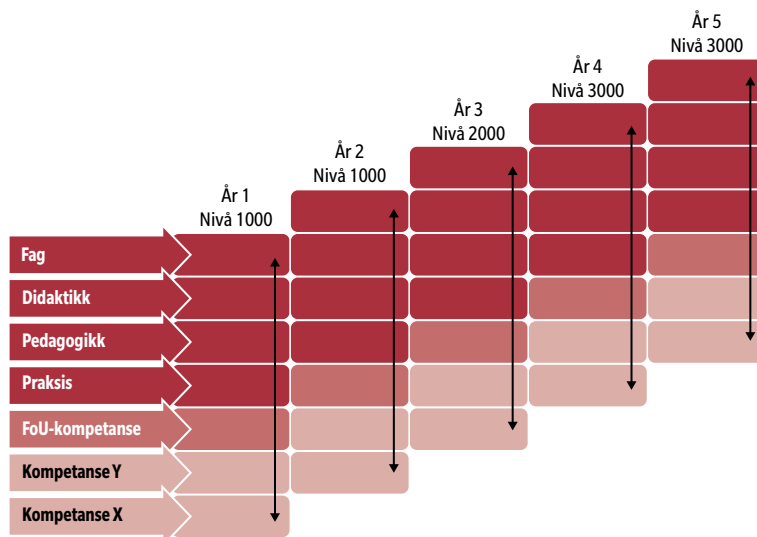
Grunnskolelærerutdanninga har to varianter: Du kan kvalifisere deg til enten å undervise på klassetrinnene første til og med

sjuende trinn (1–7) eller til å undervise på klassetrinnene femte til og med tiende trinn (5–10). Som du ser her, er det er overlapp i midten: Alle med GLU-utdanning kan undervise på femte, sjette og sjuende trinn. De som tar lektorutdanning eller PPU, underviser vanligvis på trinn 8–13, det vil si ungdomsskole eller videregående skole.

Begge GLU-utdanningene består av en kombinasjon av fag, didaktikk, FoU-kunnskap og praksis, og vi skal gå igjennom alle disse delene i dette kapittelet og vise hvordan de henger sammen, og hva den røde tråden er igjennom hele utdanninga.

Hvordan lærerutdanninga er bygd opp, kan illustreres som ei trapp som viser progresjonen i de fem studieårene:⁷

7 «Tromsø-trappa» utviklet av UiT/ProTed.

Figur 1

Vi skal se på noe viktige premisser som ligger til grunn i den nye lærerutdanninga som ble innført nasjonalt i 2017.⁸ Den har en tydelig *progresjon*. Med dette menes at de ulike emnene og fagene bygger på hverandre, slik at du til slutt på masternivået skal kunne gå i dybden i faget ditt. Det er også en progresjon i praksisperiodene; den ene praksisperioden bygger på den andre, og du skal kunne utvikle deg år for år i også praksis. Praksis er en viktig del av lærerutdanninga, noe vi kommer tilbake til seinere i boka. Videre skal du ha kunnskap om *forsknings- og*

8 Ved UiT har vi prøvd ut en variant av denne lærerutdanninga allerede siden 2010, da vi etablerte 5-årig utdanning som et pilotprosjekt.

utviklingsarbeid (FoU), og også her vil det være en progresjon, en utvikling av kompetansen din. Dette er viktig, siden du vil komme til å arbeide med dette i skolen som lærer, der du hele tida må arbeide med å utvikle kompetansen din, både individuelt og i samarbeid med kollegaer. Fokuset på FoU-kunnskap stiller også nye krav til rollen som student. Som *forskende student* skal du forberede deg på et yrke hvor det skjer endringer hele tida. Endringene kan dreie seg om både skolens innhold og ikke minst om nye arbeidsmåter, for eksempel på bakgrunn av den teknologiske utviklingen som går ganske raskt. Leming, Tiller og Alerby (2016) skriver i boka *Forskerstudentene – lærerstudenter i nye roller* at skolen befinner seg hele tida i slike endringsprosesser og krever at du som lærer kan forstå og være kritisk til

og nysgjerrig på slike endringer. Det kreves at du skal kunne utvikle og forbedre deg profesjonelt, og at du har et systematisk og analytisk blikk, et «utenfrablikk», på deg selv som lærer. Som studenten Hanne ordla seg:

Jeg føler at det at vi får øvd oss på å være forskere, gjør oss bedre rusta til når vi skal ut i arbeidslivet. Vi vil jo oppleve en eller annen gang ganske tidlig når vi er i en klasse at det er noe som må endres. Og når vi får en verktøykasse med oppskrifter, og vi har prøvd det før på hvordan vi faktisk kan endre dette på en best mulig måte da. Jeg tror at dette gjør at vi har veldig gode forutsetninger for at vi kan være flinke til å endre ting.

Lærere trenger ulike faglig kompetanse avhengig av hvilket trinn de arbeider på. Derfor er også GLU delt i to ulike utdanningsløp: De som velger å arbeide på trinn 1–7, velger også en utdanning med mer fokus på begynneropplæring i lesing, skriving og regning. De som velger å arbeide på trinn 5–10, velger en utdanning med mer fordypning i flere undervisningsfag. Hvordan det er lurt å tenke når du velger fag, kommer vi tilbake til. Det som det er viktig å legge til her, er at alle skolefagene som tilbys i lærerutdanninga, har *didaktikk* inkludert i faget. Didaktikk er læren om undervisning og læring, og de ulike fagene har sine tradisjoner og måter å tenke didaktisk på. Felles er at det fokuseres på formålet med undervisning, hvordan man skal undervise i ulike temaer, og ikke minst begrunne undervisningen ved

å reflektere over hvorfor man gjør de ulike valgene når man planlegger et undervisningsopplegg.

Her skal vi først presentere de to hovedmodellene for GLU. Elementene i grunnskolelærerutdanningene nasjonalt er de samme, men hvordan de er satt sammen, varierer noe fra studiested til studiested. Dette er modellen som gjelder ved UiT Norges arktiske universitet, og den første modellen viser alle de fem årene i grunnskolelærerutdanninga for dem som har valgt første til sjuende årstrinn:

	15 stp	15 stp	15 stp	15 stp		
År 1	Norsk	Matematikk	Matematikk	PEL	FoU	25 dager praksis
År 2	Norsk	Fag 3	Fag 3	PEL	FoU	30 dager praksis
År 3	Fag 4	Fag 4	Fag 1	FoU		30 dager praksis
År 4	PEL	PEL	Masterfag	Masterfag		30 dager praksis
År 5	Metode	Masteroppgave				

Figur 2

I denne modellen ligger norsk og matematikk som faste fag første året, sammen med pedagogikk og elevkunnskap (PEL) og FoU, og studentene kan velge andre fag fra og med andre året.

I den neste modellen viser vi de fem årene i grunnskolelærerutdanninga for dem som velger å bli lærer på femte til tiende trinn i skolen:

	15 stp	15 stp	15 stp	15 stp		
År 1	Fag 1	Fag 1	Fag 3	PEL	FoU	25 dager praksis
År 2	Fag 2	Fag 2	Fag 3	PEL	FoU	30 dager praksis
År 3	Fag 1 forts.	Fag 2 forts.	FoU-oppgave (Fag 1 & PEL)			30 dager praksis
År 4	PEL	PEL	Master- fag	Masterfag		30 dager praksis
År 5	Metode	Masteroppgave				

Figur 3

I denne modellen velger du fag allerede når du starter første året. Som du ser, er modellene både like og ulike, og du har sikkert tenkt igjennom dette siden du allerede har valgt en av dem. Noen elementer går som røde tråder igjennom hele utdanningene: Praksis, fag, FoU-emne og PEL er slike elementer. Men du må også ta noen valg når det gjelder fag før eller seinere. I neste del skal vi diskutere hvordan du skal få nok grunnlag til å ta disse valgene.

Å VELGE FAG

Så langt i boka har vi vært mest opptatt av det som er felles for alle lærerstudenter og alle lærere, og vi har sett nærmere på ulike aldersgrupper og klassetrinn som du kan bli lærer for. Og så er det slik at vi som lærere er lærere i *noe*, og dette noe er fag. Det

innebærer at tidlig i studiet må du velge hvilke fag du vil undervise i når du er ferdig lærer. Det kan virke dramatisk å skulle ta valget allerede ved oppstart, men samtidig skal du vite at det går an å ombestemme seg. I denne delen skal vi forsøke å bidra til at du står best mulig rustet til å ta valget.

Som du så av modellene for grunnskolelærerutdanningene, skal du velge tre fag hvis du tar GLU 5–10, og fire hvis du tar GLU 1–7. Fag 1 er det faget som du mot slutten av utdanninga skal skrive masteroppgave i. Det vil derfor være både en fordel og naturlig at du velger det faget som du tror du liker best og passer best til å undervise i, som ditt masterfag, fag 1.

Hva pleier studenter å spørre om når de skal velge fag? Vi har valgt å dele både spørsmål og svar inn i tre undergrupper her. Den første gruppa kaller vi *praktiske og tekniske spørsmål*, og den handler om hvilke fag som det er mulig å velge, noe som kan variere fra lærested til lærested. I samme gruppe kommer spørsmål om hvilke fag som kan kombineres i utdanninga. Den andre gruppa har vi kalt spørsmål som gjelder *å gjøre gode valg*, hva som er lurt å velge for å få jobb. Her inngår både hva de som tilsetter dere, rektorene, mener om dette, og også noe om sammensetning av fag. I den tredje og siste gruppa kommer spørsmål som gjelder lyst, motivasjon og hvordan få et langt og lykkelig arbeidsliv som lærer. Vi kan kalle den gruppa *lærer for livet*.

Praktiske og tekniske spørsmål

Ved de fleste lærestedene er det mulig å ta utdanning i de store skolefagene, altså fagene som har mange timer i grunnskolen. I hovedsak kan fagene i grunnskolelærerutdanninga deles inn i tre: pedagogikk og elevkunnskap (PEL), de teoretiske skolefagene og de praktiske og estetiske skolefagene. Pedagogikk og elevkunnskap er fag som alle har, og er ikke noe dere kan eller skal velge. Teoretiske skolefag er norsk, matematikk, engelsk, naturfag, samfunnsfag og RLE (religion, livssyn og etikk, eller KRLE, som det heter i skolen, der K står for kristendom). Nå er ikke disse fagene totalt teoretiske, for de har mange praktiske elementer også. Men vi kan kalle dem teoretiske for å skille dem fra de praktiske fagene, som er kroppsøving og mat og helse, og de estetiske fagene, som er musikk og kunst og håndverk. For å sikre at kommende lærere har en viss faglig bredde i utdanninga si, både av hensyn til skolene og lærerne selv, er det ved noen læresteder slik at studentene pålegges å velge minst ett praktisk eller estetisk fag. Hvilke fag der er mulig å ha som masterfag, altså med full mengde studiepoeng, vil variere fra lærested til lærested. Noen steder er det mulig å velge det som kalles skoler relevante fag, altså fag som ikke er egne fag i skolen, men som kan gi deg viktig kompetanse, for eksempel spesialpedagogikk, digital læring og drama. Modellene som vi har vist tidligere, gir føringer for hva det er teknisk mulig å velge, og disse føringene kan ses på som svar noen av spørsmålene som studenter ofte spør om. En føring som sier at alle må ha minst ett praktisk eller estetisk fag,

er eksempel på det. Mange studenter er opptatt av hva det er lurt å velge for å stå best mulig rustet til å få jobb. Da er det viktig å tenke over hvilket trinn du tror at du vil være lærer på.

Fag- og timefordeling i skolen henger sammen med fagvalg

En måte å forberede seg på er å sette seg inn i fag- og timefordelingen i skolen. Denne finner du ved å søke på Utdanningsdirektoratets hjemmesider udir.no. I oversikten der vil du se at det opereres med et samlet antall timer i fag for henholdsvis 1.–4. trinn, 5.–7. trinn og 8.–10. trinn. De forskjellige fagene har ulikt totalt timetall, og timetallet fordeler seg også ulikt mellom småtrinn, mellomtrinn og ungdomstrinn. Siden du muligens har en formening om hvilket trinn du primært ønsker å undervise på, kan du se hvilke fag som har en viss timemengde på det trinnet. Grunnen til at vi er opptatt av at fagene som du velger, til sammen skal ha en viss mengde timer, er at vi ved den institusjonen forfatterne tilhører, har fått tilbakemelding fra rektorer om at det kan være vanskelig å tilby jobb til lærere som stort sett har valgt «små fag» i lærerutdanninga si. «Små fag» er fag som samlet sett har få timer i skolen, og lærere med flest slike fag i sin fagportefølje må undervise veldig mange klasser for å få fylt opp stillingen sin, eller de ender med å ikke få full stilling. Mange er ikke klar over at et fag som engelsk kun har to timer

undervisning i uka. En kan få inntrykk av at det er et stort fag ettersom det er et eksamensfag.

Rektorene anbefaler også at alle har minst ett av de store teoretiske fagene, der norsk er det suverent største gjennom hele skolegangen. Her tar vi ikke stilling til *hvilke* fag dere skal velge, men til sammensetningen av fag.

«Bør jeg ha matematikk for å få jobb?» spør enkelte. Nei, slett ikke, og særlig ikke hvis du ikke er spesielt glad i matematikk. Det er ingen fag, kanskje med unntak av norsk, som vi uten videre vil anbefale som grunnlag for å få jobb – og ikke norsk heller, hvis du ikke trives med faget. Den viktigste anbefalingen her er at dersom alle velger ut fra evner og preferanser, så vil vi få en spredning mellom de ulike fagene, og da vil dere som skal ut på samme jobbmarked etter fem år, være jevnt fordelt mellom ulike fag, noe som øker mulighetene for at alle får jobb – i motsetning til hvis veldig mange velger det samme og dermed konkurrerer om de samme jobbene.

Lærer for livet

Se for deg at du selv er lærer: Hva underviser du i da? Hvilke fag likte du selv på skolen? Hvilke arbeidsmåter?

Dette er kanskje det viktigste du skal tenke igjennom: Du skal velge fag som du tror at du vil trives med framover, og som du gleder deg til å lære mer om og utvikle deg i. Hvis du selv trives med faget, vil du med stor sannsynlighet bli en god lærer i faget

også. Nå er riktignok fagene annerledes i grunnskolen i dag enn da du gikk der selv, og særlig er de annerledes enn på videregående skole. Likevel har du nok en viss formening om hvor lærelysten og interessen ligger. For noen gjelder dette ett fag, andre har flere fag som de ser for seg på den måten. Uansett kan det være lurt å sette seg inn i hva de ulike fagene i grunnskolen handler om, og det finner dere også på udir.no. I tillegg vil ulike læresteder bidra med informasjon om fagene som du kan velge, for eksempel som ulike små filmer, nettmøter med faglærere og andre former for informasjon. Vær offensiv og åpen, og vent med å bestemme deg hundre prosent til du har undersøkt litt. Og våg å følge din egen læringslyst og dine preferanser; det er ikke sikkert at det kompiisen din velger av fag, er det faget som gjør deg til en lykkelig og god lærer for livet.

LÆRINGSFORMENE I LÆRERUTDANNINGA

Vi skal her se på noen av de læringsformene som brukes i lærerutdanninga. Du vil møte ulike læringsformer i fagene. Noen kjenner du til fra før, mens andre er nye for deg.

Det du kanskje ikke har kjennskap til fra tidligere, er forelesning. Opprinnelig var dette en monolog, der foreleseren snakket eller leste for studentene sine den gang det ikke fantes lærebøker. Fortsatt brukes begrepet forelesning, selv om denne læringsformen har utviklet seg til også å kunne være studentaktiv, ved at læreren legger inn ulike typer oppgaver og aktiviteter for studentene. Forelesningsformen egner seg spesielt godt til å strukturere og

forklare lærestoffet eller til å supplere med nytt stoff som ikke er i pensumtekstene, og en god forelesning kan inspirere, motivere og stimulere til læring.

Gruppearbeidsformen er ikke noe nytt for deg, og i lærerutdanninga er det mange forskjellige slags gruppearbeid. Det kan være kollokviegrupper, der du arbeider med lærestoff sammen med medstudenter for å forberede deg til undervisningen. Det kan være prosjektarbeid der gruppa skal løse en oppgave, utforske en problemstilling eller utvikle et produkt sammen over litt tid. Eller det kan være andre typer av mer kortvarige gruppearbeid. Uansett krever det av deg at du kan samarbeide med mange forskjellige mennesker.

I noen fag er det å løse individuelle oppgaver en mye brukt arbeidsform, som for eksempel i matematikkfaget. Dette er heller ikke nytt for deg. Det samme gjelder det å lære gjennom å skrive. Loggskriving, rapporter og andre skriftlige oppgaver er eksempler på dette.

Teknologi er også viktig når det gjelder læringsarbeidet i lærerutdanninga. Utviklingen skjer hurtig på den teknologiske fronten, og du som student vil bli utfordret til å utforske og bruke teknologi i hele studietida.

Selv om du nå skal være student på et universitet eller en høyskole, der arbeidsformene er noe ulik de man bruker i grunnskolen, er studentaktive læringsformer noe som blir vektlagt, og noe som studenter verdsetter, slik Ailo beskriver det:

© Edvard Kristiansen-Edvardk

For når lærerne bruker aktive læringsformer på oss, så blir vi inspirert til å gjøre det videre, tror jeg. Uten at det nødvendigvis er akkurat de læringsformene som vi ville brukt på elevene.

En annen student, Tine, sier det på denne måten:

Siden en skal lære og å bli lærer, er det enkel undervisning å si «se og lær» og at foreleseren faktisk gjennomfører et opplegg beregnet til 5. klasse. Det vil si at du som student får rollen som tiåring og får kjenne på kroppen en tilnærmet følelse av hva en elev ville følt i samme situasjon.

Enkelte fag har mer fokus på studentaktivitet og praktiske utprøvinger enn andre fag har. Ett eksempel er laboratoriearbeid i naturfagene. De praktiske og estetiske fagene, som musikk, kunst og håndverk, mat og helse og kroppsøving, vektlegger også praktisk arbeid i tillegg til teori. Dette er læringsformer du allerede er kjent med fra grunnskole og videregående skole. Både i grunnskolen og i lærerutdanninga skal estetiske læringsformer brukes. Det betyr at det skal være elementer og metoder fra fag som musikk og drama i læringsformene i de ulike fagene. Ett eksempel kan være rollespill i samfunnsfaget, der faglærere i drama og samfunnsfag samarbeider om å bruke rollespill som metode til temaet demokrati, et annet er drama som tilnærming til undervisning i språkfagene.

PRAKSIS I LÆRERUTDANNINGA

Lærerstudenten Karoline sier:

I praksis skal store deler av vår identitet som lærer skapes. Vi skal finne ut hvem vi er i relasjon til både kollegaer og elever, hvilket pedagogisk tankesett vi vil følge, og hvordan vi vil utvikle oss videre i yrket. Da trenger vi mye tid og god tilbakemelding av de aller beste lærerne skolen har.

En av de mest spennende «togvognene» i lærerutdanninga er praksis. Studenten ovenfor, som i sitt fjerde studieår ser tilbake på alle sine praksisperioder, beskriver hvor viktig praksisstudiene

er i utdanninga. Siden lærerutdanninga er en yrkesutdanning, en *profesjonsutdanning*, er praksis en integrert del av studiene. Mange av dere vil nok oppleve en blanding av skrekk og fryd når dere skal ut i praksis for første gang. Ute på praksisskolene skal du kjenne på hva det vil si å være lærer, og oppleve det store ansvaret som er lagt i lærernes hender: å bidra til at elevene mestrer og trives på skolen og får tro på egne muligheter videre i livet. Å skape et godt læringsmiljø, der både den faglige og den sosiale utviklingen til elevene blir ivaretatt, krever lærere som er trygg i rollen sin. Gjennom praksisstudiene vil du mange ganger reflektere over hvilke kunnskaper, kompetanser og ferdigheter man må ha for å mestre det komplekse læreryrket. Hva slags lærer vil jeg bli? Hva er egentlig den gode læreren?

Dere vil gå ut i praksis med ulike forventninger og forutsetninger. Noen har kanskje vært vikar eller barneveileder i skolen, mens andre kommer rett fra videregående uten erfaringer fra arbeid i skolen. Alle har imidlertid lang erfaring med å være elev, og opplevelsene fra skoletida har gitt dere noen oppfatninger om hva som er en god lærer og en god skole, og også hva som kan hindre trivsel og læring for elevene. Dere har alle også med deres egne, unike personlige ressurser fra ulike livsområder som vil komme til nytte i arbeidet med å bygge deres egen lærerstil og yrkesplattform.

Gjennom skoletida har dere sett utøvelsen av læreryrket ut fra perspektivet til en elev. Når dere kommer ut i praksis, vil dere kjenne på kroppen at læreryrket handler om mer enn å undervise og ha ro i timene. Hva driver læreren egentlig på med i og utenfor klasserommet? Hvordan blir undervisningen planlagt og evaluert? Hva bestemmer hva som skal være med i ei undervisningsøkt? Hvordan samarbeider lærere med kollegaer? Hvordan blir skolen som helhet drevet? Hva betyr taushetsplikten lærerprofesjonen er underlagt? Som tidligere student Karine beskriver det, kan overgangen fra å være student på campus til å stå i en lærerrolle med medansvar for elevenes læring oppleves overveldende i første praksis:

Da jeg gikk inn i min første praksisperiode i lærerutdanninga, var jeg spent. Dette skulle være det aller første møte mitt med skolen hvor jeg ikke lenger var elev, men lærer. Jeg skulle være den som drev undervisninga, ikke den som satt og fulgte med. Det var jeg,

sammen med praksislærere, som bestemte, satte regler, ga lekser og beskjeder og som styrte en hel klasses skolehverdag. Jeg husker at det var gøy og skummelt på samme gang.

Studenten Thomas reflekterer også over praksiserfaringen sine, og spesielt om første gang:

Før første praksisperiode hadde jeg ingen forventninger overhodet. Jeg tenkte at det var bra vi har praksis så tidlig, slik at hvis jeg ikke liker dette eller ikke passer til lærer, så kan jeg slutte med en gang.

Forberedelser til praksis

Alle som skal ut i praksis, får forberede seg på lærerstedet, også kalt campus, i form av tverrfaglige teoristudier om observasjonsmetoder og lærerrollen. Ofte arrangeres det felles praksisforberedende møter hvor studenter, praksislærere og faglærere fra lærerutdanninga møtes til informasjon og drøftinger av innhold i praksis.

Den første praksisen består vanligvis av observasjon og deltakelse i praksislærerens undervisning. I samarbeid med medstudenter og praksislærer vil dere også planlegge og gjennomføre noen undervisningsopplegg. Praksis skal være *varierte*, *veiledet* og *vurdert*, står det i forskriftene for praksis. I løpet av utdanninga skal dere oppleve ulike praksisskoler, ulike praksislærere og ulike praksisgrupper. I grunnskolelærerutdanninga er det gruppepraksis

der 3–4 studenter er sammen i ei praksisgruppe med en praksislærer. I forkant av praksis er det viktig at praksisgruppa gjør seg kjent med hverandre og de arbeidskravene som gjelder for praksisperioden. Det kan være at dere skal skrive en gruppekontrakt om hvordan samarbeidet i gruppa skal være, og lage strategier for hvordan dere skal håndtere vanskeligheter som måtte oppstå.

Praksislæreren har hovedansvaret for veiledning og vurdering av praksis, men samarbeider også med faglærere som følger opp studenter i praksisperiodene. Praksislæreren skal være både en støttespiller som inkluderer dere i praksisfellesskapet på skolen, og en kritisk venn som gir passende utfordringer og bidrar til refleksjon rundt undervisning og læringsmålene for praksis. Sammen skal dere prøve å knytte teorien fra campus til de erfaringene dere gjør ute på praksisskolen, og øve på å ta i bruk faglige begreper og gradvis bygge opp et profesjonsspråk, som praksislæreren Tora sier det:

En praksislærer er med på å tilføre praksis til teorien. Men i tillegg er praksislæreren særegen for hun gir noe som teorien ikke kan gi – nemlig ei læring i her-og-nå-situasjonen. Dette aspektet med praksislæreren er uerstattelig.

Praksis er en øvingsarena. I første studieår handler det mye om å øve på planlegging, gjennomføring og evaluering av undervisning og få føle ulike deler av klasselederrollen. Som lærerstudenter skal dere gradvis vokse inn i lærerrollen. Dere får rom

til å utforske og prøve dere fram. Studiet og praksis skal gi dere verktøy til å mestre overgangen fra student til lærer. Ute på skolene fremmer dere læring, utvikling og danning. Dere blir voksne rollemodeller for elevene, og dere skal være en del av et lærerteam. I praksis er det viktig å kjenne at man mestrer, samtidig som det er en trygg arena å trå feil i. Ingen kan kreve av seg selv eller andre at alt skal være perfekt fra dag 1. Da hadde man ikke trengt å ta lærerutdanning! Det er derfor viktig å roe ned prestasjonsangsten og gi seg selv (og andre) rom til å prøve og feile. Noen kaster seg ut i utfordringer med en gang, mens andre trenger mer tid på å bli trygg. Det må være høyde for at man utvikler sin lærerrolle i ulikt tempo, slik som Yusuf beskriver det:

Hovedfokuset i første praksis lå på å skape trygghet. Jeg skulle bli trygg i klasserommet, få et forhold til lærerrollen hvor jeg kunne føle meg trygg foran og i samspill med elevene, og det å bli trygg på skolen som arbeidsplass. Jeg fikk velge selv når jeg var klar for å undervise sammen med mine medstudenter, og etter hvert undervise alene. Det at jeg fikk velge tempo selv, skapte i seg selv en trygghet på at praksislærer ville mitt beste og ønsket at jeg skulle lykkes.

Første gang i praksis kommer du kanskje i gruppe med medstudenter du ikke kjenner så godt. I tillegg er det meste er nytt og uprøvd, og du trenger tid for å lære deg arbeidsoppavene.

Dagene kan bli lange når forberedelsen til undervisning skal på plass. Stine beskriver hvor utfordrende det var å beregne tida og behovet for å ha gode planleggingsskjema å støtte seg til:

En viktig del av læreryrket handler om å bygge relasjoner, både med elever og kolleger. Relasjonsbygging krever både tid og tillit. Dette krever en god organisering, og en måte å gjøre det på er for eksempel å legge praksis til samme skole høst og vår.

Hva kreves det av deg som student i praksis?

Lærerrollen gir dere stor makt, og det er viktig å være bevisst på hvordan holdninger og handlinger påvirker elevene. Like viktig er det å etablere en god relasjon til praksislærer og medstudenter og bidra til gjensidig respekt og kunnskapsdeling i praksisgruppa. Samarbeid er en forutsetning i læreryrket. Det er den enkeltes ansvar å bidra til et godt samarbeidsklima i praksisgruppa. Det å være en god kollega innebærer å være aktiv i diskusjoner og drøftinger og være godt forberedt til undervisning og veiledning. God arbeidsfordeling og å gi konstruktiv støtte til hverandre er viktig i en krevende hverdag i skolen. Selv om det første året handler mye om observasjon, vil dere komme til å kjenne på travelheten og trykket lærere står i. Kristoffer beskriver dette på en god måte:

Mine observasjoner fra første året var at lærere har et enormt ansvar. Det å skulle følge opp elever og faktisk vite at det er elevenes utvikling som står «på dine skuldre», var ikke bare spennende, men også skummelt. Jeg ble overrasket over hvor travelt lærere har det i hverdagen, da flere av lærerne jeg pratet med, som regel alltid hadde med seg arbeid hjem fra skolen, ettersom lærernes bundne tid ikke var tilstrekkelig. I tillegg til tidspresset møter du elever fra alle bakgrunner som opplever ulike utfordringer og har ulike bekymringer.

Som lærerstudent kan du selv bidra mye til å få en meningsfull og utviklende praksis. Det første rådet vi vil gi, er å vise engasjement og ha en positiv innstilling. Vær bevisst på å bruke mulighetene praksisskolen gir til læring, og ta ansvar for din egen utvikling. I det ligger det å være nysgjerrig og undersøkende, ta utfordringer og øve på å gå ut av komfortsonen. Du skal øve deg opp til å bli en reflekterende praktiker. Det handler om å granske egen praksis, knytte erfaringer til teori og jobbe jevnt med egenvurdering og refleksjon. For å nå dit er det viktig å bruke veilednings- og møtetida til å øve på å begrunne egne meninger og læringssyn.

Gjennom praksisstudiene skal du utvikle evnen til å gi og håndtere tilbakemeldinger fra praksislærer, medstudenter, elever eller andre. Det kan være krevende og emosjonelt, men husk at tilbakemeldinger er en nødvendighet for å kunne utvikle seg. «Feedback is breakfast for champions», sa en tidligere OL-vinner.

Prøv å ta opp vanskeligheter som måtte oppstå underveis, ikke gå med frustrasjon lenge. Søk råd og støtte hos medstudenter, praksislærer, faglærer eller praksiskonsulent. Involver deg i skolefelleskapet, og bruk personalrommet. Det er en unik arena for å gjøre deg kjent med og prøve å forstå normer og verdier som preger skolen. Prøv å forske på hva slags skolekultur og hvilke sosiale og pedagogiske praksiser som kjennetegner skolen du er på.

I likhet med dere har også skolen sine forventninger til studentene. Det handler om at du må sette deg inn i de retningslinjene som gjelder for arbeidet på skolen, de yrkesetiske rammene og de interne ordningene skolen har. Presist oppmøte er viktig, og prosedyrer ved fravær og taushetsplikt er områder du må kjenne godt til. Praksis i lærerutdanninga vil aldri kunne forberede deg helt på den virkeligheten du møter som ferdigutdannet lærer. Men dette vil være et tema underveis i studiet, og det jobbes stadig for at overgangen fra student til lærer skal bli bedre.

En annerledes praksis?

Til slutt vil vi nevne en mulighet som mange lærerstudenter benytter, som handler om det å ha praksis utenfor studiestedet. Dette kan være aktuelt litt seinere i utdanninga, og du kan ved flere studiesteder velge å ha en av praksisperiodene i ulike skoleslag, for eksempel en steinerskole, en montessoriskole eller en skole som ligger i andre regioner enn der du studerer. Mange studiesteder har også tilbud om å ha en av praksisperiodene i et annet land. De ulike lærerutdanningsinstitusjonene organiserer slik utenlandspraksis ulikt, men vanligvis er det arrangert slik at du får reisestøtte fra Lånekassa til minimum 4 ukers praksis, og du deltar i forberedelseskurs før du reiser, for å bli bevisst på at det å arbeide i en annen kultur krever at du er åpen for andre måter å arbeide på i en skole. Mange studenter synes det er en stor, men også utfordrende opplevelse å undervise i en skole

i Zambia eller på New Zealand i en måned. For andre vil en slik praksis så langt unna ikke være aktuell, eller du kunne kanskje tenkt deg å ha et slikt praksisopphold i Sverige eller Finland? En slik «annerledespraksis» gir nye perspektiver, ikke bare på andre lands tenkemåter, men kanskje først og fremst på vår egen måte å tenke skole og læring på.

Helt til slutt må vi understreke at praksis først og fremst skal være spennende og artig! Man blir som regel veldig glad i elevene og forlater dem med vemod når praksis er over. De fleste studenter opplever en bratt læringskurve, men kjenner vanligvis en god mestringsfølelse etterpå. Du har fem år på deg til å bli kjent med yrket. Forhåpentligvis vil praksis bekrefte at du har valgt riktig utdanning, og ha gitt deg en opplevelse av at du skal ut i et fantastisk yrke der ingen dag er lik, og der du får bruke både hode, hjerte og hender!

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Avslutning

Har du tenkt på hvordan framtida ser ut om fem år?

Det er ikke alt man kan ha kontroll over, og vi har blitt overrasket av hendelser vi ikke helt har forstått omfanget av. Den reisen du har vært på da du leste denne boka, har kanskje gitt deg noen nye tanker om det det å bli lærer? Til slutt har vi noen betraktninger om framtidens lærer og om det å være i utvikling i et spennende yrke.

Å TRENE PÅ DET UKJENTE

Vi har alle opplevd at noe uforutsett skjer, og at vi har vært nødt til å endre på det vi hadde planlagt å gjøre. Da er det godt å kunne improvisere! Denne delen har vi kalt å trene på det ukjente. Det kan kanskje virke som en litt underlig tittel, men vi tror at en viktig side ved det å være lærer er nettopp å være forberedt på at noe ukjent kan skje. Og derfor må vi trene på det.

Som lærer vil du oppleve situasjoner som forstyrrer den planlagte undervisningen, slik at du må endre på det du hadde tenkt å gjøre. Det kan for eksempel være at en elev skader seg i lek, eller det har skjedd noe i et friminutt som krever at du må endre din opprinnelige plan for undervisningen. Kanskje skulle du ha vist en YouTube-video i timen, men internett fungerer plutselig ikke, eller du har planlagt et opplegg som forutsetter at elevene har med seg utstyr hjemmefra, men så har mange glemt å ta det med. Når det plutselig blir godt vær etter uker med regn og du egentlig skulle undervise i matematikk innendørs, eller noen elever introduserer en interessant idé som du får lyst å ta tak i, da kan din *improvisasjonskompetanse* være nyttig. Det samme gjelder når det sårt trengs en forandring, for eksempel fordi elevene virker umotiverte og trøtte, eller det er konflikt-situasjoner blant elevene. Det kan også oppstå mer alvorlige og ekstreme situasjoner som eksempelvis en pandemi, som vil kreve mer enn vanlig omstillings- og improvisasjonskompetanse av lærere. Men også i den mer normale undervisningshverdagen er det å kunne takle det uforutsette og det ikke-planlagte en kompetanse noen lærere ofte blir utfordret på. Lærerstudenten Espen sier det slik:

Det å bli en lærer tror jeg krever mer av meg enn jeg klarer forstå per dags dato. Uforutsigbarhet er en stor del av hverdagen fordi en jobber med elever med ulik bagasje, utgangspunkt, kvaliteter, verdier, kunnskaper, synspunkter og væremåter.

Du vil i løpet av lærerstudiet tilegne deg kunnskaper i flere skolefag og i pedagogikk og elevkunnskap. Din digitale kompetanse utvikles, og du lærer hvordan deltakelse i praktisk arbeid og arbeid med estetiske læringsformer kan bidra i elevenes læringsarbeid, men også ha stor egenverdi. Dette er eksempler på innholdet i lærerutdanninga og den rolla den spiller for at du skal utvikle din kompetanse til å bli en god lærer og være en dyktig læringsleder. Både gjennom undervisningen på campus, på digitale plattformer og ved praksis i skoler trenes du i å planlegge og gjennomføre undervisning og veiledning. En god plan basert på blant annet god fagkunnskap, forståelse for elevenes

utviklingsnivå, faktorer knyttet til læringsmiljø og arbeidsmåter er viktig. Men noen ganger må du kanskje fravike planen og bruke fagkompetansen din og undervisningsferdighetene dine på en annen måte enn du først hadde tenkt.

Hvordan trene på det ukjente? Improvisasjon handler om å gjøre noe «på stående fot», noe uplanlagt. Begrepet brukes gjerne i sammenheng med kunstutøvelse, som for eksempel jazzmusikk og teater. Komponist og professor Bjørn Kruse skriver i boka *Den tenkende kunstner* (2011) om improvisasjon som en prosess der både fortid, nåtid og framtid omfattes. Det skjer noe spontant i øyeblikket når en jazzmusiker improviserer, men det på bakgrunn av et materiale som allerede er skapt. Også i teatret improviserer skuespillerne ut fra en struktur. Det som er felles for skuespilleren og jazzmusikeren, er at improvisasjon krever både kunnskap og ferdigheter, og på bakgrunn av dette kan man tørre å gjøre det som teaterinstruktør og -pedagog Keith Johnstone (1978/87) sier i boka *Improvisation og teater* at å improvisere er som å gå baklengs: Man ser hvor man har vært, men ikke hvor man går. Slik er det også i pedagogisk arbeid: For å kunne improvisere på en måte som gir elevene en god læringssituasjon, må du ha noe å improvisere ut fra.

Improvisasjon i pedagogisk sammenheng omtales blant annet av læreren Einar Krossbakken (2019). Han har skrevet et bokkapittel kalt «Dewey Square: Lærerarbeid, didaktikk og improvisasjon», der han skriver at pedagogisk improvisasjon er spontane handlinger, der man ikke har øvd inn noe eller planlagt det på forhånd. Siden man ikke kan vite hvordan resultatet blir på forhånd,

er det en viss risiko forbundet med improvisasjon i undervisningen. Man må både tørre og ha lyst til å utforske det man ikke helt vet utfallet av.

Er improvisasjonskompetanse noe man har medfødt, eller kan det trenes opp? Noen mennesker er av natur veldig spontane, og for dem er det kanskje lettere å improvisere enn for andre. Uansett er evnen til improvisasjon mulig å utvikle, og det handler i første omgang om viljen til å se muligheter og å være åpen for nye ideer eller handlingsalternativer, som for eksempel å kunne spinne videre på andres forslag og tanker. Keith Johnstone skriver om det å akseptere eller blokkere et utspill fra andre. Selv om eksemplene hans er hentet fra teaterarbeid, er det spennende å overføre tankegangen til klasserommet. Ved å si «ja, og ...» til noens ideer åpner man opp for kreativitet i stedet for å blokkere med et «nei». Å kunne «si ja» til andres ideer er også en verdifull evne å ta med seg i samarbeidet med andre lærere. Som lærerstudent og framtidig lærer skal du arbeide i team, og et vellykket teamarbeid avhenger av at man lytter til hverandre og er åpen for andres ideer.

Kanskje er du en av de mange som allerede har evnen til å improvisere? Hvis du ønsker å videreutvikle dine ferdigheter, kan ulike øvelser fra drama- og teaterfaget være nyttig for å trene opp spontanitet, lekenhet og evne til improvisasjon. I de fleste grunnskolelærerutdanningene i Norge er det litt dramaundervisning knyttet til fagene, så der vil du få en anledning til å utvikle improvisasjonskompetansen din. Keith Johnstone mener at vi

voksne har mye å lære av barns naturlige væremåte, og følgende sitat sier noe om dette:

Mange lærere ser barn som umodne voksne. Det ville måske medføre en bedre og mere «respektfuld» undervisningsform, hvis vi så voksne som visne børn. (Johnstone, 1987, s. 83–84)

Kanskje kan du bli en lærer som ikke er et «vissent barn»?

Så, hva gjør du hvis en elev har funnet noe ute i skolegården som har vekket nysgjerrighet, eller at noen begynner å fortelle om noe de har sett på Netflix dagen før? Vil du velge å ta tak i dette og «fange øyeblikket» i stedet for å gå videre på det du har planlagt for skoletimen?

Og hvordan forholder du deg til hva som skjer i verden for øvrig?

LÆREREN I VERDEN

Vi er ikke upåvirket av hva som skjer i andre deler av kloden vår, både på godt og på vondt. Derfor er det viktig at vi er i dialog med «resten av verden», en dialog hvor vi ser på læreren som kanskje en av de viktigste brikkene i samfunnet, uansett om skolen ligger i USA, i Zambia, i Norge eller på Grønland.

I all høyere utdanning i Norge i dag får et *internasjonalt perspektiv* stadig større plass. Dette betyr mer samhandling med utdanningsinstitusjoner, forskningsmiljøer og andre aktører i hele verden.

En viktig begrunnelse for denne satsingen er blant annet at vi må kunne håndtere de globale samfunnsutfordringene vi står overfor. Mange av disse utfordringene har ingen nasjonale grenser og krever samarbeid på tvers av land og kontinent. Dette perspektivet er særlig vektlagt i stortingsmeldingen «En verden av muligheter» (Meld. St. 7, 2020–2021), og her blir også lærerutdanningene nevnt blant de utdanningene hvor dette er særlig viktig.

Dette berører også deg som lærerstudent. Stikkord som kan gi nye perspektiver på lærerrollen, kan være *brobygging over nasjonale og globale spenninger, interkulturell kompetanse, mangfold og diversitet, demokrati og medborgerskap, folkebelse og livsmestring og bærekraftig utvikling*. Disse stikkordene vil du ha med deg gjennom hele utdanninga, enten du reiser ut på utenlandsopphold eller utenlandspraksis underveis, eller om du møter dem gjennom fag i lærerutdanninga hjemme. Framtidas lærer er læreren som ser seg selv i relasjon til et framtidig globalt landskap, og som klarer å motivere til solidaritet, fred og demokrati i sitt klasserom.

En lærer må også være en kritisk tenker, som vi var inne på tidligere, og må tørre å stille spørsmål rundt sannheter mange tar for gitt. Skolen blir hele tida pepret med nye ideer fra myndigheter og private organisasjoner, foreldre/foresatte, globale aktører, sosiale medier osv.

Da må du som lærer holde hodet kaldt og spørre deg selv: Er dette riktig framgangsmåte? Er dette en god strategi? Hva ligger bak ønsket om at vi i skolen skal gjøre akkurat sånn? Hvem er det som ønsker det? Med andre ord: Du må være både analytisk og vurderende og samtidig ha en god porsjon mot! Et eksempel er

læreren som står i spagat mellom å fremme nasjonale verdier og felles kulturarv, og samtidig skape aksept og toleranse for andres verdier. Det er en halsbrekkende øvelse! Dette er mange slike spenninger og dilemmaer som du skal øve på i de årene du er i lærerutdanninga, og som du møter når du er ferdig lærer og møter elevene dine i klasserommet. Som lærer vil du være i kontinuerlig profesjonell utvikling, og dette gjør kanskje yrket ditt ekstra interessant – du blir aldri ferdig utdannet.

Du skal være profesjonell, samtidig som du skal ha hjertet på plass for elevene dine. For dem er du kanskje den viktigste personen, og du har stor betydning for deres liv. Litt av et ansvar, ikke sant?

Men du verden, så spennende. Velkommen til lærerutdanninga!

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Litteratur

- Blanchard, K. (2020). Ken Blanchard quotes. *BrainyQuote.com*. Hentet 09.12.2020 fra https://www.brainyquote.com/quotes/ken_blanchard_204474
- Eidsvåg, I. (2018). *Læreren. Betragtninger om kjærlighetens gjerninger*. Oslo: Cappelen Damm.
- Ekspertgruppa om lærerrollen (2016). *Om lærerrollen. Et kunnskapsgrunnlag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fosse, B.O., Rødnes, K.A. & Brevik, L.M. (2015). Betydningen av å bruke fagbegreper. For elever, lærerstudenter og lærere. *Bedre Skole*. Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/2015/betydningen-av-a-bruke-fagbegreper-for-elever-larerstudenter-og-larere/>
- Hopfenbeck, T. (2011). Vurdering og selvregulert læring. *Bedre skole*. Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/2011/vurdering-og-selvregulert-laring/>
- Imsen, G. (2014). *Elevens verden. Innføring i pedagogisk psykologi* (5. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Jarning, H. (2006). Dewey Square. Lærerarbeid, didaktikk og improvisasjon. I K. Steinsholt & H. Sommero (red.), *Improvisasjon. Kunsten å sette seg selv på spill*. Oslo: N.W. Damm & Søn.
- Jegstad, K.M., Jøsok E., Ryen, E. & Sandvik, M. (2019). *Kritisk tenkning i klasserommet*. Hentet fra <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-fagfornelse-laereplaner/kritisk-tenkning-i-klasserommet/207602>
- Johnstone, K. (1979/1987). *Improvisation og teater*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Klemp, T. & Nilssen, V. (2018). *Praksisstudier i lærerutdanninga*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Krossbakken, E. (2019). Hvorfor pedagogisk improvisasjon i høyere utdanning? I K.H. Karlsen & G.B. Bjørnstad (red.), *Skaperglede, engasjement og utforskertrang*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kruse, B. (2011). *Den tenkende kunstner*. Unipub.
- Leming, T., Tiller, T. & Alerby, E. (2016). *Forskerstudentene. Lærerstudenter i nye roller*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Lorte, D. (1975). *Schoolteacher. A Sociological Study*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Lødding, B. & Aamodt, P.O. (2015). *Studieforberedt etter studieforberedende? Overgangen mellom studieforberedende utdanningsprogram og høyere utdanning belyst gjennom gruppesamtaler med lærere, studenter og elever*. NIFU-rapport 2015:28. Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/23595>
- Løhre, A., Moen, E., Etnan, R., Andersen, M. & Uthus, M. (2016). Verdier, engasjement og tilhørighet som drivkrefter i lærerstudenters yrkesvalg og utvikling av læreridentitet. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 2(1). doi:10.17585/ntpk.v2.163
- Låg, T. (2020). *Strategier for bedre læring*. Hentet fra <https://vimeo.com/showcase/7458752>
- Moen, T. (2016). *Positive lærer–elev-relasjoner. En fortelling fra klasserommet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Nesje, K., Brandmo, C. & Berger J.-L. (2017). Motivation to become a teacher. A Norwegian validation of the factors influencing teaching choice scale. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62(6), 813–831. doi:10.1080/00313831.2017.1306804
- Schön, D.A. (1983). *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
- Skrovset, S., Mausehagen, S. & Slettbakk, Å. (2017). *Lærerens relasjonsarbeid. Perspektiver, verktøy og caser*. Oslo: Cappelen Damm.
- Ulvik, M. (2014). Den gode læreren har noe på hjertet. *Bedre skole*.
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice. Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wiggen, K.S., Øygarden, K.F., Bakken, P. & Pedersen, L.F. (2020). *Studiebarometeret 2019: Hovedtendenser*. NOKU.

DOKUMENTER OG LENKER:

- Studieplan for master i grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og 5.–10. trinn, UiT.
- Meld. St. 7 (2020–2021). En verden av muligheter — Internasjonal studentmobilitet i høyere utdanning.
- Håndbok for praksisopplæring, Master i grunnskolelærerutdanning, GLU 1.–7. trinn og GLU 5.–10. trinn, Studieåret 2020–2021. Institutt for lærerutdanning og pedagogikk, UiT – Norges arktiske universitet.
- KD (Kunnskapsdepartementet) (2016a). *Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningen for trinn 1–7*.
- KD (Kunnskapsdepartementet) (2016b). *Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningen for trinn 5–10*.
- Forskrift til opplæringslova (2006). *Forskrift til opplæringslova* (FOR-2006-06-23-724). Hentet fra <https://lovdata.no/forskrift/2006-06-23-724>
- <https://lovdata.no/forskrift/2006-06-23-724>
- <https://vimeo.com/showcase/7458752>
- <https://utdanningsforskning.no/artikler/betydningen-av-a-bruke-fagbegreper-for-elever-larerstudenter-og-larere/>
- <https://utdanningsforskning.no/artikler/vurdering-og-selvregulert-laring/>
- <https://pedagogikk.pressbooks.com/chapter/metakognisjon/>
- <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-fagfornyelse-laereplaner/kritisk-tenkning-i-klasserommet/207602>

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Forfatteromtaler

Tove Leming er dosent og underviser i samfunnsfag på grunnskolelærerutdanninga. Hennes interessefelt er internasjonalisering, studentaktive arbeidsformer og kulturmøter og mangfold.

Anne Eriksen er dosent i drama og teater og merittert underviser. Hun underviser i grunnskolelærerutdanninga i drama som arbeidsform. Interessefeltene er anvendt teater, teater og kulturmøter samt studentaktive læringsformer.

Siw Skrøvset er dosent i utdanningsledelse og merittert underviser. Hennes interessefelt er ulike sider ved lærerutdanning og organisasjonsutvikling, samt ledelse.

De er alle ansatt ved UiT Norges arktiske universitet, Campus Tromsø.

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Bildeliste

- © Kjell-Petter Hetland – s. 13
- © Mostphotos.com LIGHTPOET – s. 19
- © Mostphotos.com IRINA SCHMIDT – s. 25
- © Mostphotos.com SYDA PRODUCTIONS – s. 31
- © Kjell-Petter Hetland – s. 37
- © Mostphotos.com GABBY BALDROCCO – s. 44
- © Mostphotos.com DOTSHOCK – s. 53
- © Mostphotos.com Elena Elisseeva – s. 58
- © Kjell-Petter Hetland – s. 68
- © Edvard Kristiansen-Edvardk – s. 78
- © Mostphotos.com SANDNES1970 – s. 80
- © Tove Leming – s. 87
- © Mostphotos.com ALEKS SARIFULIN – s. 89
- © Kjell-Petter Hetland – s. 93

Leming, T., Eriksen, A. & Skrøvset, S. (2023). *Den første uka – introduksjon til lærerutdanninga*. Fagbokforlaget.
<https://doi.org/10.55669/oa2706>

Stikkordregister

A

arbeidsavtaler 28
arbeidsformer 39
arbeidskrav 17, 31, 56
arbeidsmiljø 27
autonomi 53

B

begynneropplæring 69

D

didaktikk 60, 69
digital undervisning 39

E

egenvurdering 86
eksamener 31
elev 27, 28, 36, 81, 96
elevkunnskap 37
emneplaner 52, 55
emneplanmålene 55
endringskompetanse 40
engasjement 38, 42, 86

F

fagdidaktikk 14, 18, 46
faglighet 36, 46

fagvalgene 18
ferdigheter 52, 55, 61, 62, 80, 94,
95
foreldre 25, 28, 43, 45, 97
forelesning 39, 60, 76, 77
foresatte 25, 43, 45, 97
formativ vurdering 56
formidle 27, 40, 41, 48
forskende student 68
forskning 30, 35, 36
forsknings- og utviklingsarbeid
(FoU) 67, 68, 70
FoU-kunnskap 66

G

genvurdering 86
GLU 65, 69, 70, 72
GLU-utdanning 66
grunnskolelærerutdanning 65

I

identitet 14
improvisasjonskompetanse 92, 95
improvisere 28
internasjonalt perspektiv 96

K

klasseledelse 43
 klassemiljø 26
 kollegaer 25, 43
 kollokviegruppe 54
 kommunikasjonssituasjon 43
 kompetanse 19, 35
 kompetansemål 55
 kreativitet 95
 kritisk tenkning 52, 57, 58, 61
 kroppsspråket 44
 kroppsuttrykket 42
 kunnskap 16, 37, 46, 55, 56, 61,
 62, 67, 94

L

lærer 11, 14, 19, 21, 22, 23, 28, 35,
 36, 43, 51, 75, 80, 81, 91, 92
 læreridentitet 29
 lærerkompetanse 17
 lærerrolle 25, 30, 32, 36, 62, 81,
 82, 83, 84, 85, 97
 lærerstudent 11, 40, 51, 54, 86,
 95, 97
 læreryrket 22, 24, 27
 læringsformer 38, 39, 76, 78, 79
 læringsledelse 43
 læringsmetoder 28
 læringsmiljø 80, 94
 læringsmål 27
 læringssituasjoner 31
 læringsstrategier 56
 læringsutbyttebeskrivelser 55, 61

M

mandat 23
 masteroppgave 15, 72
 masterutdanning 19

medstudenter 13, 84
 metakognisjon 55
 motivasjon 15, 23, 29, 45
 motivasjonsfaktorene 30
 motiverer 22

O

observasjonsmetoder 82

P

pedagogikk 14, 18, 37
 pedagogikk og elevkunnskap 73, 93
 pensum 17, 59
 pensumlitteratur 61
 planlegging 29
 planleggingsskjema 85
 praksis 14, 19, 31, 79
 praksisstudium 18, 79
 profesjonelle læringsfellesskap 28
 profesjonspråk 57
 profesjonsutdanning 80
 progresjon 67

R

refleksjoner 16
 relasjoner 23, 26, 35, 36, 37
 relasjonsarbeid 26
 rollemodell 26
 rollen 12

S

samarbeid 45, 46, 68, 82, 85, 97
 samarbeide 23, 43, 44, 45, 77
 samfunnsborgere 23
 selvregulering 53, 54
 selvstendighet 52, 53
 skikkethetsvurdering 30, 32
 sluttvurdering 56

stemmen 41
studentaktivitet 79
studentrolle 17, 52, 57, 58
studiekonsulenter 15
studiemiljø 18
studiepoeng 73
studieteknikk 56

U

utdanningsforskning 36
utviklingsoppgaver 15

V

variasjon 24
varierte 27
vurderingsarbeid 29

Y

yrkeslivet 25
yrkesrolle 14
yrkesvalget 22

